ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 90 (1624) | Аўторак, 14 лістапада 1961 года | Цана 4 кап.

НА НОВЫМ ЭТАПЕ

Па вуліцах беларускай сталіцы павольна ідуць двое — бацька і сын. Інвалід Айчыннай вайны Аляксандр Ламака, які працуе цяпер фельчарам у трамвайным парку, гаворыць сыну Генадзю — студэнту энергатэхнікума:

— Бачыш, Гена, якія дамы-палацы выраслі. А яшчэ зусім нядаўна вось тут, дзе пралёг Ленінскі праспект, былі суцэльныя руіны.

Генка маўчыць. Яму, пятнаццацігадоваму юнаку, цяжка ўявіць, што на шырокіх вуліцах роднага горада не было гэтых велічных гмахаў. Ён уважліва слухае невясёлы расказ бацькі пра нядаўняе мінулае, калі людзі жылі ў зямлянках ды розных буданах і бункерах... Сям'я Ламакаў мае добрую трохпакаёвую кватэру з усімі камунальнымі выгодамі.

Так, непрыкметна бяжыць час. Даўно загоены раны вайны. Не толькі адноўлены разбураныя гарады і сёлы, а і шмат пабудавана новага, чаго не было да вайны.

Партыя вядзе савецкі народ ад перамогі да перамогі. Сваім найпершым абавязкам яна лічыць клопаты аб чалавеку, яго здароўі, дабрабыце, яго культурным росце. Мы адчуваем гэта на кожным кроку.

У прынятай на XXII з'ездзе Праграме партыі запісана, што «КПСС ставіць задачу сусветна-гістарычнага значэння — **забяспечыць у Савецкім Саюзе самы высокі жыццёвы ўзровень у параўнанні з любой краінай капіталізму»**. Кожная сям'я будзе мець асобную добраўпарадкаваную кватэру. Наша дзяржава стане краінай самага кароткага ў свеце рабочага дня. Знікне катэгорыя нізкааплачваемых рабочых і служачых. Будзе забяспечана поўнае ўтрыманне за кошт грамадства ўсіх непрацаздольных.

Кожнаму савецкаму чалавеку — багацце матэрыяльных і культурных даброт! Удумайся, чытач, у гэтыя словы, і перад табой раскрыецца веліч і прыгажосць спраў, за якія змагаецца ленінская партыя. Тое, аб чым марылі лепшыя людзі нашай планеты, здзейсняць, ажыццёвяць камуністы! Мара чалавецтва становіцца цудоўнаю яваю нашых непаўторых дзён.

Чытаеш і перачытваеш радкі Праграмы КПСС і з кожным разам адкрываеш у ёй светлыя далі, новыя цудоўныя перспектывы. І як трэба цяпер усім нам падвоіць, патроіць свае намаганні, свой працоўны ўклад у велічны будынак камуністычнага грамадства.

А якія задачы сёння павінна вырашаць шматлікая армія працаўнікоў культуры? Дзе іх месца ў тытанічнай барацьбе народа за светлую нашу будучыню?

Культурна-асветная работа — важны ўчастак ідэалагічнага фронту нашай партыі. Цяпер, як ніколі, павышаецца роля ідэалагічнай работы ў масах, як важнейшага сродку вырашэння задач камуністычнага будаўніцтва. Яна заклікана садзейнічаць росту палітычнай і працоўнай актыўнасці, камуністычнай свядомасці савецкіх людзей.

У рэзалюцыі XXII з'езда КПСС па справаздачы ЦК запісана:

«У цяперашні час галоўным у ідэалагічнай рабоце з'яўляецца глыбокае растлумачэнне Праграмы КПСС, узбраенне працаўнікоў савецкага грамадства вялікім планам барацьбы за перамогу камунізма, мабілізацыя ўсіх працоўных на ажыццяўленне новай Праграмы партыі. Ажыццяўленню гэтай задачы неабходна падпарадкаваць усе сродкі ідэйнага ўплыву партыі на масы: прапаганду, агітацыю, друк, радыё, тэлебачанне, кіно, культурна-асветную работу, літаратуру і мастацтва».

Першачарговая справа ўстаноў культуры — наладзіць змястоўную і цікавую прапаганду Праграмы КПСС, усіх матэрыялаў XXII з'езда нашай партыі. Гэта вельмі адказная задача, да якой трэба паставіцца з усёй сур'ёзнасцю. Мы ні ў якім разе не можам цярпець у культурна-асветнай рабоце абыякавасці, штампу і фармалізму. Справа гонару работнікаў клубаў, дамоў культуры і бібліятэк усіх ведамстваў і арганізацый — праявіць больш вынаходлівасці, ініцыятывы. А той, хто шукае, заўсёды знаходзіць. Трэба дамагацца, каб наглядная агітацыя адпавядала задачам сённяшняга дня, каб яна заклікала рабочых, калгаснікаў да новых працоўных поспехаў, расказвала пра вопыт лепшых людзей нашага часу,— ударнікаў і брыгад камуністычнай працы.

Больш трэба аддаваць увагі **масавым** формам работы сярод працаўнікоў горада і вёскі. Тут і «вечары славы», і лекцыі і даклады, і тэматычныя вечары, і дыспуты, і канферэнцыі чытачоў. Ды ці мала чаго карыснага можна прыдумаць, калі будзе кіраўнік культасветустановы працаваць не адзін, а з дапамогай шырокай грамадскасці — моладзі, камсамольцаў, інтэлігенцыі, перадавікоў вытворчасці. Работнік культуры абавязан выступаць галоўным чынам у ролі ўмелага **арганізатара.** Менавіта гэтай рысы нестае многім нашым культасветработнікам.

Адзін з галоўных клопатаў працаўнікоў культуры ў сучасны момант — выхаванне ў людзей камуністычных адносін да працы. Праца на карысць грамадства — свяшчэнны абавязак кожнага чалавека, гаворыцца ў Праграме КПСС. І ўстановы культуры павінны будаваць цяпер так сваю работу, каб выхоўваць савецкага чалавека на лепшых узорах працы. Слава тым, хто свеціць,— нашым маякам у прамысловасці і сельскай гаспадарцы! Слава тым, хто сваёй самаадданай працай набліжае камуністычнае грамадства! Трэба больш рашуча выкрываць дармаедаў, абібокаў, усіх тых, хто хоча жыць за кошт сумленных працаўнікоў.

Партыя ставіць задачу выхавання чалавека камуністычнай свядомасці, камуністычнай маралі. Колькі можна правесці цікавых мерапрыемстваў, прысвечаных маральнаму кодэксу будаўніка камунізма, у час якіх на цікавых прыкладах, узятых з жыцця, раскрыць духоўнае багацце, маральную чысціню савецкага чалавека.

У нас у рэспубліцы працуюць звыш 20 тысяч бібліятэк і клубаў. Якім багаццем яны валодаюць! Мільёны і мільёны тамоў кніг! І гэты вялікі скарб чалавечых ведаў і культуры трэба зрабіць здабыткам кожнага савецкага чалавека. Нашы лепшыя бібліятэкі дамагліся, што ў іх зонах кнігі чытаюць не толькі ў кожнай сям'і, а і кожны пісьменны. Але гэта толькі лепшыя бібліятэкі.

Органы культуры абавязаны вопыт лепшых зрабіць здабыткам кожнага работніка культуры нашай рэспублікі. На жаль, і да сённяшняга дня прапаганда вопыту перадавікоў сярод работнікаў культуры як след не наладжана.

Нам трэба так арганізаваць справу, каб рабочы ці калгаснік, правёўшы вечар у клубе, пакідаў яго ўзбагачаны новымі ведамі, якія дапамагалі б яму ў працы, павышалі яго культурны кругагляд. Але як часта бывае ў нас, што ўся работа клуба зводзіцца да розных забаўляльных мерапрыемстваў, што ў клубе цэлымі вечарамі танцуюць, гуляюць у даміно і карты.

Непаваротлівасць, адсутнасць ініцыятывы ў рабоце культасветустаноў часта выкарыстоўваюць служыцелі рэлігійных культаў. Работнікам культуры і іх актывістам трэба цярпліва растлумачваць шкоднасць рэлігійных вераванняў і розных забабонаў, дапамагаць пераадольваць перажыткі капіталізму ў свядомасці і паводзінах людзей.

XXII з'езд КПСС адкрыў перад савецкім народам нябывалыя перспектывы. Цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме! — абвешчана ў Праграме нашай партыі. І задача органаў культуры, усіх работнікаў культасветустаноў — карэнным чынам перабудаваць сваю работу ў адпаведнасці з задачамі часу, наблізіць яе да жыцця.

АГЛЯД НАРОДНЫХ ТАЛЕНТАЎ

Два дні працягваўся агляд агітацыйных брыгад Валожынскага раёна Мінскай вобласці. Былі прагледжаны выступленні 18 калектываў, і ў кожным з іх было штосьці новае, арыгінальнае.

— Малайцы нашы артысты, — сказала пажылая калгасніца сельгасарцелі «Беларусь». — Усё ведаюць: хто колькі малака надаіў, колькі свінней выкарміў, як расце кукуруза, які прыбытак атрымалі ад ільну! Каго пахваляць, каму падзякуюць за добрую работу, нават песні яго любімыя праспяваюць, а каго так прапясочаць, што потым па вёсцы нельга прайсці.

Вось удзельнікі брыгады Ужбалоцкага сельскага клуба расказваюць пра лепшых людзей свайго калгаса — даярак, свінарак, ільнаводаў, трактарыстаў. Мы бачым іх партрэты і паказчыкі работы, чуем вясёлыя трапныя прыпеўкі пра іх.

«Поўны наперад!» — так назвала сваё выступленне агітбрыгада калгаса «Першае мая», у якім расказваецца аб людзях калгаса, аб іх барацьбе за выкананне плана трэцяга года сямігодкі.

Галерэю фотапартрэтаў перадавікоў калгаса паказваюць у сваім літаратурным мантажы ўдзельнікі агітбрыгады калгаса імя Карла Маркса.

Расказаўшы аб перадавых людзях калгаса, удзельнікі агіткалектываў крытыкуюць адсталых, выкрываюць недахопы ў рабоце.

На сцэне — макет артылерыйскай гарматы. Баявы разлік займае свае месцы! Гэта агіткалектыў абстрэльвае гультаёў, абібокаў, людзей, якія жывуць несумленнай працай. «Прыцэл дакладны. Снарад трапіў у віноўніка!» — дакладвае «назіральнік» артылерыйскага разліку.

Звычайна тэксты выступленняў агітбрыгад пішуць самі ўдзельнікі. Матэрыял для іх — само жыццё. Настаўнікі, аграномы, урачы, сельская інтэлігенцыя прымаюць актыўны ўдзел у рабоце агітмастацкіх калектываў.

Падыходзіць к канцу правядзенне аглядаў агітбрыгад у Мінскай вобласці. Ужо вызначаны некаторыя кандыдаты на абласны агляд. Гэта агітбрыгады Стаўбцоўскага, Вілейскага, Чэрвеньскага і Івянецкага раённых Дамоў культуры, Новасвержанскага сельскага Дома культуры Стаўбцоўскага раёна, Завішанскага сельскага клуба Плешчаніцкага раёна і іншыя.

В. САДОЎСКІ,
старшы метадыст Мінскага абласнога Дома народнай творчасці.

РАЗАМ З ПАРТЫЯЙ

Гэта быў не зусім звычайны адкрыты партыйны сход. У Тэатр імя Янкі Купалы, на сустрэчу з дэлегатам XXII з'езда КПСС, народным артыстам СССР Б. В. Платонавым прыйшлі творчыя работнікі тэатраў сталіцы, выкладчыкі і студэнты Тэатральна-мастацкага інстытута.

У ярка асветленай глядзельнай зале, побач са старэйшымі майстрамі сцэны тэатральная моладзь, тыя, хто панясе далей эстафету беларускага савецкага мастацтва.

Старшыня сходу, народны артыст СССР Ул. І. Уладамірскі першае слова дае дэлегату з'езда. Уважліва слухаюць артысты ўсхваляваны расказ Б. Платонава.

— Дарагія сябры, — гаворыць ён, — мне выпала вялікае шчасце быць удзельнікам гістарычнага з'езда нашай ленінскай партыі, галасаваць за прыняцце і зацвярджэнне вялікага камуністычнага маніфеста сучаснасці. Гэта сведчыць аб тым даверы і павазе, якімі карыстаюцца ў нашай краіне работнікі мастацтва. Незабыўнае ўражанне зрабілі на мяне даклады і заключнае слова таварыша М. С. Хрушчова, прамовы дэлегатаў з'езда.

Прамоўца гаворыць аб аднадушным асуджэнні антыпартыйнай групы фракцыянераў, якія імкнуліся скіраваць партыю з ленінскага шляху.

— Радасны, творчы ўздым перажывае цяпер наша краіна. Мы, работнікі беларускага мастацтва, павінны прыкласці ўсе свае сілы, энергію і талент, каб па-мастацку ўвасобіць на сцэне наш велічны час, нашага гераічнага сучасніка.

Барысу Віктаравічу Платонаву былі зададзены шматлікія пытанні. Прысутных, асабліва моладзь, цікавіць усё: сустрэчы з прадстаўнікамі мастацтва і выступленне Даларэс Ібаруры, склад кубінскай дэлегацыі і як выглядаюць Юрый Гагарын і Герман Цітоў, канцэртнае выступленне беларускіх артыстаў і новы будынак Палаца з'ездаў.

На сходзе выступілі сакратар партыйнага бюро Тэатра імя Янкі Купалы З. Браварская, артысты Ул. Уладамірскі, С. Бірыла, дырэктар тэатра А. Тэлічан, намеснік дырэктара Тэатральна-мастацкага інстытута Б. Вішкароў.

Яны гаварылі аб тым, што сённяшняе жыццё тэатра павінна быць прасякнута ідэямі і духам камуністычнай Праграмы. Каб ажыццявіць вялікія задачы, якія партыя паставіла перад работнікамі савецкага тэатральнага мастацтва, цяпер, як ніколі, патрэбны высокая ідэйнасць і прафесіяналізм, арганізаванасць і гранічная патрабавальнасць да сябе, уважлівасць да таварышаў і адданасць сваёй справе.

Падзеі Факты Навіны

У гарадах і вёсках рэспублікі ў гэтыя дні праводзіцца шырокі паказ кінафільмаў пра слаўны шлях Камуністычнай партыі, Вялікі Кастрычнік, пра Ул. І. Леніна — заснавальніка Камуністычнай партыі, стваральніка першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. Гэта мастацкія кінакарціны «Ленін у Кастрычніку», «Ленін у 1918 годзе», «Сям'я Ульянавых», «Чалавек з ружжом», «Якаў Свярдлоў», «Пралог», «Палымяныя гады», «Камуніст», «Вецер», «Пакаленне пераможцаў», «Два жыцці» і іншыя.

Новыя унікальныя гістарычныя кінадакументы аб Ул. І. Леніне ўключаны ў хранікальна-дакументальную карціну «Жывы Ленін».

З асаблівай цікавасцю працоўныя рэспублікі глядзяць у гэтыя дні спецыяльныя кінавыпускі, прысвечаныя рабоце XXII з'езда КПСС.

У многіх кінатэатрах і клубах Беларусі арганізаваны выстаўкі і экспазіцыі, якія расказваюць пра пераможны шлях нашай Радзімы да камунізма.

* * *

Бабруйскі народны тэатр паставіў спектакль «Крамлёўскія куранты» М. Пагодзіна (рэжысёр В. Карпаў).

Перш чым пачаць работу над спектаклем, у калектыве была праведзена вялікая падрыхтоўчая работа. Старанна рыхтаваліся асобныя сцэны з п'есы, вывучаліся складаныя псіхалагічныя дыялогі.

Выканаўца ролі Ул. І. Леніна Л. Мазуранка многа і настойліва працаваў над роллю пад непасрэдным кіраўніцтвам народнага артыста СССР П. Малчанава, доўга вывучаў мелодыку мовы Леніна ў грамзапісе. Выканаўцы галоўных роляў ездзілі ў Маскву і глядзелі спектакль на сцэне МХАТ'а. Удзельнікі спектакля чыталі шмат літаратуры, каб пранікнуць у гістарычны і сацыяльны фон п'есы М. Пагодзіна, глыбей зразумець адлюстраваную ў ёй рэчаіснасць.

Бабруйчане цёпла прынялі спектакль.

— Глядзіце, Цімафей Кірылавіч, раскажыце на з'ездзе роднаму ЦК і асабіста Мікіту Сяргеевічу Хрушчову пра нашы справы: як мы па-камуністычнаму жывём, вучымся і працуем,— такі наказ давалі будаўнікі трэста № 1 свайму брыгадзіру Ц. Фандо, дэлегату XXII з'езда КПСС.

У дні работы з'езда брыгада Ц. Фандо працавала яшчэ з большым натхненнем. Там, у сталіцы нашай Радзімы, Маскве, у Крамлёўскім Палацы з'ездаў, і іх брыгадзір, пасланец будаўнікоў Мінска. А якой радасцю напоўнілася сэрца брыгадзіра, калі ён атрымаў ад членаў сваёй брыгады радасную вестку — тэлеграму:

«Дарагі наш брыгадзір! Рады табе паведаміць, што шматпавярховы дом, які пабудавала наша брыгада ў гонар XXII з'езда КПСС, цяпер засяляецца. Здаецца ў эксплуатацыю васьмідзесяцікватэрны дом, пабудаваны з буйных блокаў нашага будаўнічага ўпраўлення № 2. Можаш не турбавацца, наша брыгада па-ранейшаму працуе старанна, штодзённа выконвае заданне на 130—140 працэнтаў. Мы прыкладзём усе свае сілы і вопыт для хутчэйшага выканання грандыёзных планаў камуністычнага будаўніцтва».

Чытаў брыгадзір яе і радаваўся. Якія цудоўныя людзі ў яго брыгадзе! Якая цвёрдая кладка!

Аб усім гэтым ён і расказаў маскоўскім сябрам-будаўнікам, з якімі спаборнічаюць члены яго брыгады.

І вось Цімафей Кірылавіч прыехаў з Масквы. Ён зноў на будоўлі разам са сваёй брыгадай. У перапынку паміж працай да свайго брыгадзіра часта збіраюцца будаўнікі. Усім цікава паслухаць расказ дэлегата гістарычнага з'езда роднай партыі.

Наш фотакарэспандэнт Ул. Крук пабываў на будаўніцтве новага квартала Мінска і зрабіў здымак адной з такіх гутарак Ц. Фандо (на фота ў цэнтры) з членамі сваёй брыгады.

Рысы нашага жыцця

ПЯЦЁРА ДРУЖНЫХ

Працоўны дзень закончан. На стапелях змоўк стукат малаткоў, не чуваць шуму станкоў у цэхах завода. Кацельшчыкі, слесары-мантажнікі, зваршчыкі, цесляры ішлі дадому. Толькі з брыгады камуністычнай працы Георгія Бледзькі ніхто яшчэ не збіраўся пакідаць работу. Токары старанна аглядалі станкі, чысцілі іх, прыводзілі ў парадак кожны сваё рабочае месца.

І вось яны, пяцёра дружных, чатыры камуністы і камсамолец, пакідаюць прахадную — ідуць дахаты.

— Далекавата ты знайшоў сабе кватэру, — звярнуўся да Уладзіміра Лагуна Георгій Страчкоўскі. — Шмат часу ідзе на дарогу. А чаму б табе не пабудаваць у нашым пасёлку дом?

— Цяжкавата аднаму за гэтую справу брацца, — адказаў Уладзімір.

— Як «аднаму»? — перапытаў яго брыгадзір Георгій Бледзька,— А мы?

— Ды што вы? Гэта ж вялікая работа, — спрабаваў апраўдацца Уладзімір.

Але тут яго перапынілі сябры:

— Давай, Валодзя, пачынай, мы табе паможам!

...Выхадны дзень. Здавалася б, адпачывай сабе спакойна. Але ў клапатлівых людзей, як кажуць, спраў заўсёды непачаты край. На будаўнічую пляцоўку да Уладзіміра Лагуна прыйшлі ўсе члены брыгады.

На будоўлі закіпела праца. Хто клаў бярвенні ў сцены, хто рыхтаваў дошкі, хто падносіў матэрыял. Разам работа спорылася. Прыкметна раслі сцены дома.

Неўзабаве дом быў пабудаваны і сям'я Уладзіміра Лагуна справіла ўваходзіны. Члены брыгады зрабілі навасельцу добры сяброўскі падарунак — набылі мэблю.

Гарачае жаданне ўсё рабіць разам, дзяліць гора і радасць, дапамагаць адзін аднаму ў працы, у вучобе, у асабістым жыцці, згуртавала невялічкі калектыў.

Мікалай Перагуд прыйшоў у брыгаду нядаўна, не маючы ніякай спецыяльнасці. Не стаў бы ён так хутка добрым токарам, калі б на дапамогу не прыйшлі таварышы. Часта з навічком пасля змены заставаўся брыгадзір, дапамагаў разбірацца ў чарцяжах, тлумачыў, як хутчэй апрацаваць тую ці іншую дэталь, як правільна зрабіць разметку. Сваім вопытам дзяліліся з Мікалаем і токары Георгій Страчкоўскі, Леанід Нячаеў і Уладзімір Лагун. А калі М. Перагуду прысвоілі разрад, усе шчыра радаваліся, як сваёй уласнай перамозе.

Дружба бывае розная. Тут яна — сапраўдная, камуністычная.

— Я вельмі часта на сходах чую, — расказвае Георгій Бледзька, — чытаю ў газетах: «Мы жывём адзінай сям'ёй, разам ходзім у кіно, збіраемся, танцуем...» Мы таксама жывыя людзі і нашы хлопцы не супраць, іншы раз, сабрацца, пагаварыць, павесяліцца. Але не ў танцах, не ў вясёлых гульнях змацавалася наша дружба. Яна нарадзілася ў цэху, у працы.

І таму, магчыма, такім моцным стаў маленькі калектыў. Не баіцца ён цяжкасцей. А яны, па праўдзе кажучы, не мінаюць брыгады. Аднаго разу ў слясарна-механічны цэх прыйшоў класны кіраўнік сёмага класа школы рабочай моладзі і сказаў, што Мікалай Перагуд, самы малодшы член брыгады, перастаў наведваць заняткі ў школе.

— Нас гэтая навіна моцна ўзрушыла, — расказвае брыгадзір. — Сабралася ўся пяцёрка пасля змены. Першым сказаў Георгій Страчкоўскі:

— Ну, дружа, такога «сюрпрызу» мы ад цябе не чакалі.

Унурыў хлопец галаву і моўчкі стаіць. Сябры настойліва чакаюць пакуль сам, Мікалай, не скажа, чаму пакінуў школу. Раптам ён нібы ўзарваўся:

— Не хачу вучыцца, цяжка мне! Дзень працую, а ўвечары ў школу. Ноччу ўрокі вучу.

— Дык вось яно што... Значыць, цяжкасцей спалохаўся, — загаварылі ўсе разам.

Калі змоўклі, зноў пачуўся голас Страчкоўскага:

— Эх, Коля, Коля, падводзіш ты сяброў. Лёгка толькі таму, хто нічога не робіць. Няўжо ты такім хочаш быць? Ты ж ведаеш, што я вучуся завочна ўжо чацвёрты год у Кіеўскім рачным тэхнікуме. І што ты думаеш, мне лёгка? Не, браце, на лёгкае можаш не спадзявацца.

Перагуд паспяхова закончыў сем класаў. Цяпер ён вучыцца ў восьмым.

Многа змен адбылося ў брыгадзе з таго часу, калі яна атрымала званне камуністычнай. Па-першае, значна вырасла прадукцыйнасць працы. Па-другое, зусім іншымі сталі людзі, у грамадскім жыцці завода актыўны ўдзел прымаюць. Георгій Страчкоўскі— сакратар камсамольскай арганізацыі суднарамонтнікаў. Кожны член брыгады добрасумленна выконвае партыйныя і камсамольскія даручэнні.

Калектыў Бабруйскага суднарамонтнага завода выконвае ганаровы заказ — вырабляе для лясной прамысловасці нашай краіны новыя буксірна-грузавыя цеплаходы.

Ужо некалькі такіх цеплаходаў плаваюць на Лене, Обі, Цюмені і іншых рэках Расійскай Федэрацыі. Ёсць у гэтых цеплаходах і часцінка працы невялічкага, але дружнага калектыву токараў, які першым на заводзе заваяваў высокае званне брыгады камуністычнай працы.

І. РЫБЧЫНСКІ.

СТУКАЙ У КОЖНЫЯ ДЗВЕРЫ

У саўгасе «Петрыкаўскі» звеннявой па вырошчванню кукурузы прызначылі Святлану Сітнік. Яшчэ ў клубе, калі ішоў сход, бібліятэкарка Аляксандра Іванаўна Траяноўская думала: «Ну, цяпер у мяне будзе яшчэ адна чытачка — звеннявая». Але праходзіць дзень, другі, а Святлана чамусьці не заходзіць у бібліятэку. Тады Аляксандра Іванаўна пайшла да яе на кватэру.

— Што ж ты, Святлана, нас цураешся?

— Патрэбы няма, — коратка адказала звеннявая.

— А як думаеш сеяць кукурузу?

— Як скажуць, так і будзем рабіць.

— Не, так справа не пойдзе, — сказала Аляксандра і падала звеннявой кніжку. Прачытай.

Звеннявая згадзілася. Праз некалькі дзён сама прыйшла ў сельскую бібліятэку і папрасіла лістоўкі аб перадавым вопыце вырошчвання кукурузы. Цяпер Святлана Сітнік частая госця ў бібліятэцы.

Актыўныя чытачы сельскай бібліятэкі — брыгадзір цясляроў Павел Петравец, цясляр Іван Бойка, маладая даярка Аляксандра Макарэвіч, свінарка Аляксандра Хамец, пенсіянер Максім Трухановіч і многія іншыя. Павялічыўся кніжны фонд бібліятэкі, тут цяпер каля пяці тысяч тамоў палітычнай, мастацкай і сельскагаспадарчай літаратуры. Сярод чытачоў больш 280 рабочых, механізатараў, жывёлаводаў, спецыялістаў сельскай гаспадаркі.

Пад нагамі шамаціць лісце дрэў. Аляксандра Іванаўна шпарка крочыць па вёсцы Макарычы. Вось і дом, куды яна спяшаецца.

— Чакаюць, — радасна падумала Аляксандра і пастукала ў дзверы.

Гаспадыня дома Фёкла Трухановіч ветліва ўсміхаецца, запрашае бібліятэкарку ў хату.

— Вось сюды, бліжэй да святла садзіцеся,—прапанавала Марыя Хамец.—Мы ўжо вас чакаем.

— Раз так, будзеш чытаць далей,—гаворыць Аляксандра і схіляецца над кнігай.

Калектыўныя чытанні Аляксандра Траяноўская наладжвае часта. Пасля кожнай такой сустрэчы з чытачамі ў бібліятэкаркі прыўзняты настрой. Яна ўспамінае словы Вольгі Буракевіч:

— Дзякуй, Сашачка, што наввяла на думку мяне. Цяпер я буду сама чытаць кнігі.

Аднойчы ў гутарцы з Аляксандрай Іванаўнай рабочыя паскардзіліся:

— Далекавата нам хадзіць у бібліятэку. Вось, калі б у кожнай вёсцы можна было браць кнігі.

Гэтыя словы навялі Аляксандру Траяноўскую на думку—стварыць у кожнай брыгадзе бібліятэчкі-перасоўкі. У вёсцы Лобча арганізаваць такую бібліятэку ўзяўся актыўны чытач Сцяпан Стэфняк, у вёсцы Рубча—камсамолка Ніна Марцынкевіч.

Вялікую выхаваўчую работу праводзіць бібліятэкар з рабочымі саўгаса. Рэгулярна наладжвае для іх лекцыі і даклады, праводзіць канферэнцыі на сельскагаспадарчыя тэмы. У зале абсталяваны куток атэіста, вітрыны—«Нашы падарункі XXII з'езду КПСС», «Хто сёння ўперадзе?».

Бібліятэкарка дамагаецца таго, каб кніжка стала першай неабходнасцю кожнага рабочага саўгаса.

С. ЧЫМІРКА,
інструктар Петрыкаўскага райкома партыі.

ІМ ПРЫСВОЕНЫ ГАНАРОВЫЯ ЗВАННІ

Указамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці беларускага тэатральнага мастацтва групе артыстаў прысвоены ганаровыя званні: народнага артыста БССР—Стоме З. Ф., заслужанага артыста БССР—Говар-Бандарэнку Ул. М., Макаравай Г. К., Разенблат-Карпілавай Б. З., Савельевай І. М. Дырэктару Беларускага дзяржаўнага тэатра юнага гледача Ул. М. Стэльмаху прысвоена ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Цудоўны камедыйны акцёр! Гэта прызнае кожны, хто хоць аднойчы ўбачыў у спектаклі народнага артыста БССР, артыста Тэатра імя Янкі Купалы **Стому** Здзіслава Францавіча.

Адметная рыса яго акцёрскай індывідуальнасці—натуральнасць жыцця на сцэне.

Глядач заўсёды верыць артысту. Рэалістычнае мастацтва Стомы пераконвае, калі ён выступае ў ролі шляхціча Адольфа Быкоўскага («Паўлінка»), Лявона («Лявоніха на арбіце»), Бураўчыка («Канстанцін Заслонаў»).

Артыст Беларускага тэатра юнага гледача, заслужаны артыст БССР Уладзімір Міхайлавіч **Говар-Бандарэнка** за апошнія гады вырас у сталага майстра беларускай сцэны. Выхаванец Цэнтральнага тэатральнага вучылішча ў Ленінградзе, Ул. Говар-Бандарэнка свой больш чым дваццацігадовы творчы вопыт набыў у тэатрах Гродна, Брэста і ў калектыве Тэатра юнага гледача, дзе ён стварыў цікавыя сцэнічныя вобразы: Гараднічага («Рэвізор»), Жухрая («Як гартавалася сталь»), Шутовіча («Не верце цішыні»), Язэпа Шыдлоўскага («На хвалях Серабранкі»).

Сцэнічная абаяльнасць, шчырасць і непасрэднасць—характэрныя рысы творчага аблічча артысткі Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Галіны Клімenцьеўны **Макаравай,** якой прысвоена ганаровае званне заслужанай артысткі БССР. На прафесіянальную сцэну яна прыйшла з мастацкай самадзейнасці. Пасля заканчэння ў 1937 годзе студыі пры купалаўскім тэатры Г. Макарава засталася ў яго калектыве. Удала выконвае яна ролі Лявоніхі («Лявоніха на арбіце»), Марыі Кірылаўны («Выбачайце, калі ласка») і іншыя.

Заслужаная артыстка БССР, салістка опернага тэатра **Разенблат-Карпілава** Бася Залманаўна як майстар сцэнічнага танца карыстаецца шырокай папулярнасцю ў савецкага гледача.

Асабліва запомніліся ў выкананні Б. Разенблат-Карпілавай вобразы кітайскай рэвалюцыянеркі-артысткі Тао-Хоа («Чырвоная кветка»), беларускай дзяўчыны Марылькі («Салавей»), дачкі сонечнай Іспаніі Кітры («Дон Кіхот»), пушкінскай Зарэмы («Бахчысарайскі фантан»), Эсмеральды («Эсмеральда») і каляровай дзяўчыны Лізі («Сцежкай грому»).

Калі бачыш на сцэне заслужаную артыстку рэспублікі салістку опернага тэатра Ірыну Мікалаеўну **Савельеву**, адчуваеш блізкасць яе мастацкай манеры да манеры салістак славутага ансамбля «Бярозка».

Паэтычнасць танца Савельевай, заўсёды дакладнага па малюнку, дасканалага па форме, асабліва прыкметна ў вобразах — пушкінскай казачнай царэўны («Казка пра мёртвую царэўну і сем асілкаў»), белага лебедзя Адэты («Лебядзінае возера»), Марыі («Мара»).

Высокая творчая патрабавальнасць да сябе вызначае кожнае выступленне артысткі на сцэне.

Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Уладзімір Мацвеевіч **Стэльмах** трыццаць год працуе ў тэатрах і ўстановах мастацтва нашай рэспублікі. У свой час ён узначальваў творчыя калектывы Тэатра імя Я. Коласа, Тэатра оперы і балета, Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Знаходзячыся зараз на чале Беларускага тэатра юнага гледача, Ул. Стэльмах актыўна ўдзельнічае ў стварэнні нацыянальнага рэпертуару, клапоціцца аб прапагандзе новых беларускіх п'ес. Ул. Стэльмах, які прайшоў шлях ад артыста да дырэктара тэатра, вядомы і як тэатральны крытык.

ЯК ЖЫВЫ З ЖЫВЫМІ

У выдавецтве Акадэміі навук БССР выйшаў у свет першы том новага Збору твораў Янкі Купалы. У гэтым годзе выйдуць яшчэ два тамы, а ў 1962—астатнія тры. Такім чынам, да знамянальнай даты — 80-годдзя з дня нараджэння народнага паэта БССР—будзе ажыццёўлена выданне новага Збору купалаўскіх твораў.

Пры жыцці Янкі Купалы Збор твораў выдаваўся двойчы. Першае выданне ў шасці тамах ажыццёўлена ў 1925—1932 гадах пры актыўным удзеле аўтара, другое — у 1928—1932 гадах — не было поўнасцю давedзена да канца, выйшлі толькі першыя тры тамы.

Абодва выданні не вызначаліся ні належнай паўнатой, ні дакладнасцю навуковай апрацоўкі тэкстаў. У многіх творах былі дапушчаны значныя тэксталагічныя недакладнасці, адсутнічалі каментарыі, часам няправільна вызначалася храналогія твораў і г. д. Такія ж недахопы былі ўласцівы і Збору твораў паэта ў 6-ці тамах, які быў выдадзены ў 1952—54 гадах. Усё гэта ўскладняла распрацоўку і вывучэнне літаратурнай спадчыны паэта, адмоўна адбівалася на масавых выданнях.

Новае выданне Збору твораў паэта—больш поўнае і дакладнае ў тэксталагічных адносінах у параўнанні з папярэднімі.

У першым томе, як і ў астатніх, творы паэта размеркаваны па храналагічна-жанравым прынцыпе. Том складаецца з трох асноўных раздзелаў: вершы, напісаныя ў 1904—1907 гадах; паэмы «Зімою», «Нікому», «Калека», «Адплата кахання» і вершы, перакладзеныя паэтам з польскай, рускай і ўкраінскай моваў. У канцы кнігі—каментарыі і алфавітны даведнік. Тэксты і каментарыі падрыхтаваны навуковымі супрацоўнікамі Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР І. Гарэцкім і М. Мушынскім. Рэдактар тома і аўтар прадмовы да яго Міхась Лынькоў.

Укладальнікамі тома выкарыстаны архіўныя, рукапісныя матэрыялы паэта, якія захоўваюцца ў фондах Літаратурнага музея Янкі Купалы АН БССР, а таксама розныя дакастрычніцкія і паслякастрычніцкія перыядычныя выданні. У раздзеле каментарыяў значна шырэй прыводзяцца варыянты, а ў некаторых выпадках і іншыя рэдакцыі твораў паэта. У першым томе змешчаны і паэмы, якія напісаны ў перыяд з 1905 па 1907 г. і ў папярэднім Зборы твораў друкаваліся ў пятым томе.

У пачатку тома — невялікі нарыс аб жыцці і літаратурнай дзейнасці народнага паэта Янкі Купалы, у якім М. Лынькоў зусім правільна падкрэслівае, што «слова Янкі Купалы дапамагала працоўнаму чалавеку ўсвядоміць сапраўдную ролю ў жыцці, абуджала яго сацыяльную і нацыянальную самасвядомасць, услаўляла яго чалавечую годнасць». Ведучы барацьбу з буржуазнымі пісьменнікамі, Я. Купала ўжо ў ранніх творах рашуча адстойваў рэалізм, змагаўся за народнасць літаратуры, за ідэйнасць і патрыятызм, сцвярджаў рэвалюцыйна-дэмакратычныя прынцыпы эстэтыкі. Ён выступаў за перадавое мастацтва, за адлюстраванне ім грамадскага жыцця. Янка Купала — паэт горкаўскага напрамку. Агульнасць інтарэсаў, аднолькавыя клопаты аб чалавеку працы, вера ў духоўную прыгажосць яго —усё гэта аб'ядноўвала двух вялікіх людзей. Абараняючы рэалізм у мастацтве, Купала, як і Горкі, падрыхтоўваў сваёй ранняй творчасцю нараджэнне новага метаду—сацыялістычнага рэалізму.

Літаратурны шлях Янкі Купалы пачаўся з мая 1905 года, калі ў мінскай газеце «Северо-Западный край» быў змешчан яго славуты верш «Мужык».

У вершах «На службе», «Пакуль сонца ўзыйдзе», «З песень аб сваёй старонцы» і іншых паэт паказвае працэс збяднення беларускага сялянства, яго імкненне вырвацца з ланцугоў няволі, каб здабыць лепшую долю і волю. Выносячы грозны прысуд багацеям, паэт рашуча заяўляе:

Гэй, растлумач, выроддзе ўражжа,
Трутні, зладзеі пчольных прац!
Чаму, дзе труд крывавы ляжа,
Цвіце загон, стаіць палац?
Чаму я сею, а другія
З сяўбы маёй збіраюць плён?
...О, досыць, досыць! сэрца ные,
Грыміць пагудкі новай звон.
(«Спрасоння»).

Эстэтычныя погляды Янкі Купалы шмат у чым супадаюць з поглядамі Максіма Горкага. Купала цвёрда прытрымліваўся думкі, што паэт — слуга народа, а паэзія — сродак барацьбы за вызваленне працоўных. У вершы «Перад бурай», напісаным у плане горкаўскай рамантыкі, паэт пісаў:

На небе ж збіраюцца хмура за хмурай,
І гром заграхоча, і дрогне свет цэлы!

У процілегласць ліберальна-буржуазным пісьменнікам, якія ў сваіх творах зняважліва ставіліся да працоўнага беларуса, прыніжаючы яго нацыянальную годнасць, Купала стварыў велічны вобраз працоўнага чалавека, раскрыў яго выключна багатыя духоўныя якасці, яго перавагу над эксплуататарамі.

Праз увесь том праходзіць вобраз лірычнага героя — селяніна-бедняка, чалавека працы, які прайшоў суровую школу жыццёвых выпрабаванняў. Ён — носьбіт свабоды і справядлівасці, абаронца інтарэсаў народа, яго мар і спадзяванняў.

Вершы Купалы простыя, эмацыянальныя, поўныя лірычнага пачуцця і шчырасці. Яны ідуць ад народнай паэзіі і вызначаюцца выключнай напеўнасцю, багаццем унутраных рыфмаў і паўтораў.

Купала змагаўся за тое, каб літаратура праўдзіва адлюстроўвала жыццё працоўнага чалавека, абараняла яго інтарэсы і правы. Купала ўслед за Горкім рашуча дамагаўся ад перадавых пісьменнікаў, каб яны глыбока вывучалі жыццё, былі цесна звязаны з народам і шчыра служылі яму.

Змешчаныя ў першым томе паэмы сведчаць, што ўжо ў раннім перыядзе творчасці паэт спрабуе сілы і ў гэтым, больш складаным, жанры. Паэмы носяць пераважна сацыяльна-бытавы характар. У іх ярка акрэслены сюжэт з драматычнымі канфліктамі і складанымі псіхалагічнымі вобразамі. Для напісання гэтых твораў аўтар выкарыстоўваў канкрэтныя жыццёвыя факты, народныя паданні. Старажыл Яхімаўшчыны Осіп Лук'янавіч Парфен, які сустракаўся з Янкам Купалам, адзначае, што паэт вельмі любіў слухаць апавяданні з жыцця простых працоўных людзей:

«Часта-часта, амаль кожны дзень мы гаварылі з ім. Я расказваў аб жыцці сялян бліжэйшых вёсак, аб сваім жыцці, і Купала слухаў з цікавасцю. Аднойчы я расказаў бытаваўшае ў народзе апавяданне з часоў прыгону. У апавяданні расказвалася аб здзеках жорсткага пана з сваіх сялян, аб тым, як загубіў ён жыццё маладога хлопца і дзяўчыны. Твар Купалы ў час майго расказу стаў суровым, рукі яго сціскаліся ў кулакі: ён быў вельмі ўсхваляваны».

Гэтае апавяданне, перададзенае Парфенам, было пакладзена ў аснову паэмы «Нікому».

Самастойны раздзел у томе складаюць вершы, перакладзеныя Янкам Купалам з рускай, украінскай, польскай паэзіі. Асаблівую ўвагу паэта прыцягвалі творы сацыяльнага характару. Тут можна назваць вершы М. Някрасава «Што ні год, памяншаюцца сілы», «Галадоўліца», «Агароднік»; А. Міцкевіча — «Тры Будрысы», «Мужык і вужака»; Т. Шаўчэнкі— «Пажоўкнуў ліст», «Думка», «За думаю дума роем вылятае...»; Л. Кандратовіча — «На Палессі»; М. Канапніцкай — «На жалейцы», «Пара», «Каму».

У першым томе значна шырэй, чым у ранейшых выданнях, прадстаўлены купалаўскія вершы, напісаныя ў ранні перыяд творчасці. Сюды можна аднесці вершы: «Ворагам Беларушчыны», «Адзін», «Над сваёй айчызнай», «Беларускай выдавецкай суполцы «Заглянe сонца і ў наша аконца», «Нашай долі» і інш.

Тым не менш можна зрабіць папрок у адрас укладальнікаў. Імі чамусьці абыдзены і не ўключаны ў том такія выразна акрэсленыя ў ідэйных адносінах творы, як «Ніваў загоны», «Сажань шырынёю», надрукаваныя ў газеце «Наша ніва» ў 1907 г., «Пейце, старцы, дзеці», які друкаваўся ў зборніку Я. Купалы «Жалейка».

У першым томе новага выдання таксама няма і верша «Дапевак», які быў напісаны ў 1906 г. Друкаваўся ён у часопісе «Полымя» за 1930 г., а таксама ў зборах твораў паэта 1932 і 1954 гг.

У рукапісным аддзеле Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР захоўваецца сшытак купалаўскіх вершаў, напісаных на польскай мове. Гэта тыя творы, пра якія паэт гаварыў у аўтабіяграфічных пісьмах 1928 г.: «Пісаў спачатку на польскай мове, але ў хуткім часе пачаў пісаць і па-беларуску. Некалькі польскіх вершаў... было змешчана ў нейкім польскім часопісе, здаецца «Ziarno» (зб. «Любімы паэт беларускага народа», выд. АН БССР, Мінск, 1960). Вершы гэтыя («Ляці песня», «У майскую ноч», «Восень», «З успамінаў», «Беларусь», «Не для вас», «Вясна», «Беспрытульнік», «Змрокам», «Перастаньце марыць аб мінулым», «Вернецца вясна», «З асенніх матываў» і інш.— усяго 22) вызначаюцца сацыяльнай накіраванасцю. Яны па тэматыцы блізкія да ранніх твораў паэта, напісаных на беларускай мове. І дзіўна, што яны не толькі не трапілі ў том, а нават пра іх няма гаворкі ў каментарыях. А між тым яны заслугоўваюць увагі, і ўкладальнікам варта было б даследаваць іх, пазнаёміць з імі шырокія колы чытачоў.

Мы адзначалі ўжо, што ў першым томе новага выдання каментарыі зроблены значна лепш і паўней, чым у папярэдніх, аднак і тут да многіх вершаў («Ах, ці доўга...», «Гоніш мяне панічок», «Гэта крык, што жыве Беларусь», «Песня вольнага чалавека», «Плачуць мае песні» і інш.) іх чамусьці няма.

Да большасці вершаў заўвагі даволі аднастайныя. Яны пераважна канстатуюць надрукаванне твора ў тым ці іншым выданні, не раскрываючы прычын, якія абумовілі яго напісанне, яго сацыяльную вартасць і ўплыў на розныя слаі грамадства. Больш таго, ва ўступнай частцы каментарыяў не дадзена характарыстыка ранніх зборнікаў Янкі Купалы «Жалейка», «Гусляр», «Шляхам жыцця», «Спадчына», на якія часта робяць спасылкі ўкладальнікі. Царская цэнзура вельмі насцярожана ставілася да творчасці маладога Янкі Купалы. Яна забараняла вершы паэта, зборнік «Жалейка» быў двойчы канфіскаваны. Пра гэта варта было сказаць у першую чаргу, падкрэсліўшы рэвалюцыйна-дэмакратычны характар ранняй творчасці паэта.

Першы том Збору твораў Янкі Купалы з густам афармлены мастаком М. Шырокавым. Ёсць і ілюстрацыі (партрэты паэта і яго маці, аўтограф верша «Мужык», фота вокладкі «Жалейкі» і фотарэпрадукцыя з аўталітаграфіі «А хто там ідзе?» мастака Я. Раманоўскага), але іх вельмі мала. Варта было б змясціць больш купалаўскіх аўтографаў, рэдкіх фотаздымкаў. Ячы наглядна пазнаёмілі б чытача з работай паэта над рукапісамі, з тагачасным літаратурным асяроддзем, з дарэвалюцыйнымі рускімі і беларускімі выданнямі.

У томе дапушчаны і асобныя граматычныя і стылістычныя памылкі, недакладныя фармуліроўкі. Усяго гэтага можна было б ўнікнуць, каб навуковыя супрацоўнікі Інстытута літаратуры АН БССР працавалі ў шчыльным кантакце з пісьменнікамі, літаратуразнаўцамі, крытыкамі. Калі б праспект тома і каментарыі да яго шырока абмяркоўваліся, дык новы Збор твораў Янкі Купалы якасна быў бы значна лепшы. Складальнікам выдання неабходна ўлічыць недахопы першага тома, каб пазбегнуць іх у наступных.

Новага Збору твораў, удакладненага, навукова пракаменціраванага, чакае ўся наша грамадскасць. Трэба спадзявацца, што ён з'явіцца добрым падарункам для ўсіх, хто любіць і шануе талент вялікага народнага песняра.

А. ЕСАКОЎ,
І. ЖЫДОВІЧ.



П. Явіч. Партрэт М. Петрусёвай — брыгадзіра калгаса імя XVIII партз'езда Талачынскага раёна.

НА ПАЛОТНАХ МАСТАКОЎ — СЁННЯШНЯЯ ВІЦЕБШЧЫНА

Напярэдадні XXII з'езда Камуністычнай партыі ў Віцебску адкрылася мастацкая выстаўка. Невялікая па сваіх памерах, яна тым не менш зацікавіла грамадскасць. Тэмай твораў віцебскіх мастакоў з'явілася героіка сённяшніх дзён, рамантыка і паэзія працы. Полацкія нафтабудаўнікі, талачынскія ільнаводы, віцебскія стваральнікі дакладных станкоў, дываноў, ткачы, тынкоўшчыкі — вось хто знаходзіцца ў цэнтры ўвагі майстроў жывапісу, стаў героямі іх карцін. І гэта ў асноўным работы, зробленыя з густам, з любоўю, з веданнем справы, з пранікненнем у душэўны свет герояў.

Якія творы больш за ўсё прыцягвалі ўвагу гледачоў?

... Дзяўчына сярод буйнага зялёна-блакітнага ільну. Яна прыгожая, уся ў імклівым парыве. Светлы твар заклапочана-задуменны. Ёй усё тут падуладна: і высокі лён, і прастор палёў, яна тут гаспадыня. Такое ўражанне пакідае партрэт ільнаводкі М. Петрусёвай, брыгадзіра калгаса імя XVIII партз'езда Талачынскага раёна, створаны мастаком П. Явічам. З густам зроблены ім партрэт старшыні гэтага калгаса Федаровіча. Адчуваеш, што гэта чалавек заняты клопатамі, роздумам аб справах вялікай гаспадаркі, аб людзях. У вачах, у рысах твару разважлівасць, глыбокі роздум і спакой. Перад намі нацюрморт «Грыбы». Свежыя, сакавітыя баравікі. Здаецца, што яны яшчэ лепшыя, чым у лесе.

Цікавыя работы паказаў В. Кухараў. З іх вызначаецца партрэт брыгадзіра бетоншчыкаў Нафтабуда М. Кускова.

Звяртаюць увагу афорты І. Балтовіча, якія таксама прысвечаны людзям працы. «Сяброўкі з Нафтабуда» — так называецца адзін з іх. Вясёлыя дзяўчаты ў камбінезонах спяшаюцца на работу. На першы погляд, яны нічым не могуць прыцягнуць да сябе асаблівай увагі: ці ж мала мы бачым такіх вось дзяўчат на будоўлях і на іншых работах. Але прыглядаешся да малюнка і бачыш, што гэта не звычайныя дзяўчаты, пад іх грубаватым адзеннем светлыя, гарачыя душы, хаваюцца моцныя характары.

А вось яго другі афорт — «Тынкоўшчыца». Дзяўчына, падобная да тых жа сяброўак з Нафтабуда. Працуе яна сур'ёзна, старанна, з натхненнем. Яе прыгожы дзявочы твар засяроджаны, задуменны.

Добра глядзяцца творы аб людзях працы, аб героях сённяшняга дня.

На выстаўцы дэманструюцца лінагравюры Р. Клікушына. У «Сельскім пейзажы» мастак знайшоў новыя характэрныя рысы сённяшняга жыцця. Дом у засені вялікіх дрэў зззяе электрычнымі агнямі. Вокны шырокія, з іх льецца святло, адчуваецца, што ў доме прасторна і ўтульна. Каля дома стаіць аўтамабіль. Звычайная рэч сённяшняга побыту. А за першым планам вымалёўваюцца будынкі фермаў, воданапорнай вежы. Такі ў нашы дні сельскі пейзаж.

Навізной вызначаецца гравюра Клікушына «Дарога на Нафтабуд». Дарога звычайная. Але невялікія, непрыкметныя дэталі паказваюць, што гэта іменна шлях на Нафтабуд.

Віцебскія мастакі робяць добрую справу, аддаючы шмат увагі героям вялікай стваральнай працы і імкнучыся мастацкімі сродкамі адлюстраваць наш сённяшні дзень. На гэтым шляху яны знаходзяць творчае натхненне.

М. ВАЛОДЗІН.

ЗАПАВОЛЕНЫМ КРОКАМ

У сваім першым паэтычным зборніку «Песні маладосці» (1959) Авяр'ян Дзеружынскі выступіў перад чытачом як паэт-песеннік. Побач з удалымі творамі тут было многа наіўных, павярхоўных па зместу, напісаных на недастатковым мастацкім узроўні. У наступным годзе выйшла кніжка вершаў і казак, напісаных А. Дзеружынскім для дзяцей малодшага школьнага ўзросту, — «Цуды ёсць на свеце». Некаторыя з іх цікавыя, абуджаюць у юнага чытача здаровую фантазію. Паасобным творам гэтай кніжкі шкодзіць залішняя дыдактычнасць. Але абодвум названым зборнікам бракавала культуры верша і культуры мовы.

Сёлета выйшла трэцяя кніга паэта — «Калінавы цвет».

Па-ранейшаму, найбольш плённа працуе А. Дзеружынскі ў жанры песні. Лепшым песенным яго творам уласцівы выразны сюжэт, асноўная думка ў іх выказана лаканічна, ясна. Іменна так, на наш погляд, напісана песня «Мінскія ночы». Паэт знаходзіць выразныя дэталі, падкрэслівае асноўную думку ненадакучлівым рэфрэнам, які пасля кожнай страфы па-новаму дзейнічае на нашы пачуцці, што ўзнікаюць пад уплывам верша, узмацняе іх, прымушае задумацца над тым:

Колькі навеялі
Мінскія ночы
Светлых і радасных мар!

Поўныя пачуцця і роздуму такія лірычныя творы паэта, як «Белы гай бярозавы», «Змена вартавых», «Вяргінія», «Мінае лета», «Калінавы цвет». У апошнім з іх, напрыклад, удала выкарыстана народная песенная сімволіка. Вобраз каліны — адзін з самых распаўсюджаных і любімых у песенным фальклоры. А. Дзеружынскі пасвойму пераасэнсоўвае гэты традыцыйны фальклорны вобраз. Калі ў народных песнях ён ужываецца перш за ўсё для супастаўлення ў разгорнутых параўнаннях, дык у творы паэта каліна — задушэўная сяброўка закаханай дзяўчыны, яе дарадчыца:

Ноч укрылася
Сіняй імглой,
Толькі зоранька
Ціха ірдзее.
А каліна
Шапоча ліствой:
«Пачакай,
Не губляй ты надзеі».

Да ўдач паэта можна аднесці вершы «Максіму Багдановічу» і «Я гляджу на Каўказ...» — тэматычна розныя, але аб'яднаныя пачуццём любві да роднага краю. Гэта задушэўная размова з сябрамі, роздум над тым, чаму, гледзячы на цудоўную прыгажосць Каўказа, «што паэты ўслаўлялі ў паэмах і вершах не раз», не перастаеш думаць пра «жытнёвыя хвалі», «вербы ля ракі», пра дарагіх сваіх землякоў.

Такой натуральнасці перадачы пачуцця, на жаль, няма ў многіх творах кнігі. А. Дзеружынскі часта нібы забывае, што задума твора, неўвасобленая ў мастацкія вобразы, выказаная прасталінейна, рытарычна, не закране пачуцця чытача. Прачытаеш, напрыклад, верш «Люблю цябе, мая старонка» — і ніяк не зразумееш, за што і чаму паэт любіць свой край. Твор пазбаўлены цэласнага, паэтычна-закончанага малюнка. І неяк неперакanаўча, ненатуральна гучыць — «Усё ў душы маёй злілося» і назойлівае паўтарэнне — «люблю».

Падобныя трафарэтныя вершы (а іх у зборніку нямала) напісаны нібы толькі дзеля таго, каб у канцы падаць нейкую «мараль». А «мараль» гэтая звычайна вельмі ж неглыбокая.

Вось верш «Шумлівае вольнае мора...» Мора ніколі не ведае зморы. Сэрца паэта таксама «...ніколі не знае спакою, як хваля сівога прыбою». Аўтар верша адчувае, што гэтую паралель трэба неяк падкрэсліць. Так з'яўляюцца заключныя радкі верша-схемы:

Суцішыцца мора і ляжа
На пасцілку жоўтага пляжа.
Супынак бывае і ў мора,
А сэрца маё, непакора,
Ніколі спачынку не знае —
Смуткуе,
імкнецца,
спявае.

Вось вам і «ўвасабленне» паэтычнай задумы...

Яшчэ прыклад — верш «Вясна». Паэт апісвае, як «адцвілі вясёлыя пралескі, — увайшлі ўсе рэчкі ў берагі», «бальшакі размыла ручаямі» (?) і г. д. А затым — зусім нечаканы паварот думкі:

Сэрца, сэрца!
Біся з новай сілай.
Мы дужэем
З кожнаю вясной,
Каб высока
Шчасце каласіла,
Атуліўшы сонца
Ярыной. (?)

Вершы пра каханне, напісаныя пераважна ў форме маналога лірычнага героя, — неглыбока перадаюць пачуцці («Блізіцца вечар», «Сосны, сосны...», «Ці кахае любы?», «Твой позірк»). Апошні з названых прыводзім цалкам:

Адзін насустрач позірк —
І я нібы на Месяцы.
Адзін насустрач позірк —
Мяне як не было.
Адзін насустрач позірк —
І сэрца не на месцы:
Трапечацца, як птушка,
Што трапіла ў сіло.

Усё гэта даўно чутае, даўно вядомае.

Хацелася б, каб ад кнігі да кнігі рост паэтычнага майстэрства А. Дзеружынскага быў больш прыкметны.

Ул. БОГАН.

Авяр'ян Дзеружынскі. «Калінавы цвет». Песні і вершы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1961.

Падзеі. Факты. Навіны

△ **Група артыстаў Беларускага дзяржаўнага народнага ансамбля песні і танца выступіла перад рабочымі шклозавода «Нёман» і жыхарамі пасёлка Бярозаўка. Былі выкананы творы беларускіх паэтаў, песні савецкіх кампазітараў, танцы народаў нашай краіны і краін народнай дэмакратыі.**

В. САКАЛОЎСКІ.

□ **У пастаноўцы народнага тэатра Браслаўскага раённага Дома культуры з поспехам ідзе спектакль «Не верце цішыні» па п'есе І. Шамякіна.**

Нядаўна Народны тэатр выступіў у дамах культуры і сельскіх клубах Віцебскага, Дубровенскага, Аршанскага і Талачынскага раёнаў.

□ **Гарадскі хор настаўнікаў створан пры Віцебскім музычным вучылішчы. Кіруюць хорам на грамадскіх асновах педагогі вучылішча. Звыш 50 харыстаў вывучаюць грамату, дырыжыраванне, развучваюць першую канцэртную праграму хору.**

ЧАСОПІСЫ Ў ЛІСТАПАДЗЕ

«ПОЛЫМЯ»

З нізкамі новых вершаў выступаюць у нумары Максім Танк і Максім Лужанін. Надрукаваны вершы маладых паэтаў П. Макаля, Э. Зубрыцкага, Е. Лось, Н. Кісліка.

З цікавым творам пра жыццё дарэвалюцыйнай беларускай вёскі—раманам-хронікай «Засценак Малінаўка»—выступае Аркадзь Чарнышэвіч.

Тры навелы з цыкла «Замалёўкі дзіцячага свету» змясціў у часопісе Янка Брыль. Надрукавана апавяданне Янкі Скрыгана «Прамова пракурора Кульбацкага».

«На арбіту камунізма»—так называецца апублікаваны ў нумары артыкул В. Бурносава. З артыкулам «Гэта хвалюе выкладчыкаў літаратуры» выступае ў часопісе выкладчык Абчугскай сярэдняй школы І. Рабкоў.

У лістападаўскім нумары часопіса чытач знойдзе заканчэнне дакументальнай аповесці І. Новікава «Руіны страляюць ва ўпор».

Пад рубрыкай «Успаміны, дзённікі, дакументы» часопіс публікуе фрагменты з кнігі З. Азгура «Незабыўнае».

Раздзел бібліяграфіі прадстаўлены рэцэнзіямі Я. Семяжона на паэму К. Данелайціса «Чатыры пары года», Я. Усікава на манаграфію А. Семяновіча «Беларуская драматургія (дакастрычніцкі перыяд)». Надрукаваны кароткія рэцэнзіі І. Цішчанкі на кнігу В. Бандарчыка «Еўдакім Раманавіч Раманаў» і К. Цвіркі на зборнік вершаў А. Вольскага «Чырвоная зорка».

Людзі і вайна

Аўтар паэтычных зборнікаў, песень пра Даватара і абаронцаў Брэсцкай крэпасці Аляксандр Лазнявы паспрабаваў сілы ў прозе, апублікаваў аповесць з часоў Вялікай Айчыннай вайны «Дарога ў горы».

У жыцці чалавека бываюць моманты, калі да канца раскрываецца яго сутнасць, калі, як на далоні, відаць, чаго ён варты. У такі момант жыцця галоўных герояў аповесці—лейтэнанта Сяргея Галавені, байцоў Сцяпана Данцова і Вано Пруідзе — людзей нялёгкага лёсу — і знаёміцца з імі чытач.

Трапіўшы ў акружэнне, страціўшы баявых сяброў, дабіраюцца воіны да гор, каб знайсці там выратаванне, далучыцца да сваіх. Выхад з акружэння, абарона перавалу ў гарах жменькай савецкіх людзей занялі ўсяго два-тры тыдні. Але гэта быў незвычайны час, калі маланкава разгортваліся падзеі, у якіх з усёй глыбінёй і паўнатой выяўляліся годнасць і вартасць чалавека.

Героі аповесці — людзі розныя. Лепш за ўсё, на нашу думку, намаляваны вобраз Пруідзе; гэта вынаходлівы, гарэзлівы, тэмпераментны хлопец. Спаважны, па-сялянску гаспадарлівы Данцоў таксама запомніцца чытачу. Што датычыць лейтэнанта Галавені, дык ён нейкі афіцыйны, праз меру халодны, «аднабаковы».

Вобраз Пруідзе ўдаўся аўтару, акрамя ўсяго іншага, таму, што ён надзелен адпаведнай яго нацыянальнасці, яго характару мовай. Калі чытаеш рэплікі Пруідзе, быццам чуеш яго акцэнт, інтанацыю. Пісьменнік наогул умее індывідуалізаваць мову персанажаў. Узяць хоць бы сямідзесяцігадовага казака Мацвея Нечытайлу. Гаворка старога, перасыпаная народнымі выразамі, — багатая і каларытная. Праўда, пісьменнік часам траціць пачуццё меры. Наўрад ці дапушчальна, што ў мове ўнучкі Нечытайлы Наталкі, якая скончыла сярэднюю школу, столькі ж дыялектызмаў, колькі і ў мове дзеда.

Аўтар не прыхарошвае сваіх герояў, не раздае ім бездакорлівых характарыстык. Гэтым людзям уласцівы і слабасці, і памылкі. Вось, як напрыклад, здольны разважаць Данцоў: «Можа, застацца тут? Вярнуцца на хутар, — вось ён, зусім блізка, — і фашыстаў там няма... Але калі прыйдуць? Яны, вядома, прыйдуць... А хоць бы і так? Што тут дрэннага? Назавецца сваім, мясцовым казакам... Якая каму справа, што ён нарадзіўся і жыў недзе там, пад Белгарадам... Вось яго хата, жонка, цешча...»

Данцоў, аднак, не палахлівец, не здраднік. Гэта хвілінная слабасць учарашняга камбайнера, слабасць жывога чалавека, які трапіў у пекла вайны. Тым жа абумоўлены і ўчынак радавога Крупянкова, які ў час танкавай атакі праляжаў на дне траншэі.

Раскрываючы псіхалогію герояў, аўтар даводзіць, што крыніца гераізму савецкага чалавека ў яго выхаванні, у тым грамадскім ладзе, які ён бароніць.

У вобразах сваіх герояў пісьменнік, на жаль, не пазбег некаторай аднастайнасці і паўтарэнняў. Так, адзін і той жа ўнутраны маналог прыпісан і Пруідзе, і Галавеню: кожны ўспамінае сваю маці. Вядома, такое магло быць, асабліва на вайне. Як гаворыць каўказская прымаўка, перад маці застанешся ў даўгу нават тады, калі на сваёй далоні спячэш для яе яечню. Тым не менш, такімі паўторамі ў адным і тым жа творы нівеліруюцца вобразы герояў.

У аповесці «Дарога ў горы» гэта не адзінкавы выпадак: Данцоў мяркуе застацца на хутары, а Пруідзе — пакінуць усё і прабірацца ў Сухумі.

Без падмалёўкі падаецца ў аповесці суровая, бязлітасная праўда вайны. Гінуць узводы, роты... Але тыя, хто застаецца жыць, становяцца на месца загінуўшых, не трацячы веры ў перамогу.

Пісьменніку ўдалося ў пэўнай ступені перадаць драматызм франтавой абстаноўкі, думкі і пачуцці, што валодалі і ваеннымі, і цывільнымі. Людзей, якім на працягу многіх год здавалася, што ворага будзем біць на яго ж зямлі, мацней за ўсё турбуе адно: чаму адступаем, чаму аддаём вёскі і гарады?! У гэтым плане сімвалічны сэнс набывае сцэна, калі да Галавені, яшчэ дзесьці на Украіне, падбягае звяр'яцелая жанчына і, прыняўшы яго за сына, трасучы кулакамі, крычыць: «Кідаеш старую маці?! Уцякаеш?» Гэтае «чаму?» дзень і ноч не дае спакою і старому Нечытайлу. Калі ён шукае адказу ў Галавені, той спасылаецца на раптоўнасць нападу. Аўтар не паграшыў супраць ісціны. Тады, на другім годзе вайны, сапраўдных прычын адступлення, якія мы ведаем сёння, лейтэнант Галавеня ведаць не мог.

Па-свойму і праўдзіва паказваючы падзеі і настроі людзей, пісьменнік усё ж не здолеў пазбегнуць таго, каб у чейкай меры не пайсці на повадзе дэтэктыву. Маецца на ўвазе агент СС Андрэй Квако, які пасылаецца з адступаючымі часцямі, каб інфармаваць нямецкае камандаванне аб дыслакацыі нашых войск. Такое, вядома, магло быць. Але ці правамерна адводзіць гэтаму «герою» (вобраз яго, між іншым, выпісан добра) так многа месца? Ці трэба было прыгадваць яго радаслоўную, капацца ў яго агідным нутры, валаводзіцца з ім ад пачатку да канца аповесці? Квако, відаць, спатрэбіўся аўтару для большай «чытабельнасці» твора, каб інтрыгаваць чытача, казытаць яму нервы.

Не вельмі прыемна сустракаць у творы і гэткае «літаратурнае» дзяўчо, якое, ледзь скончыўшы дзесяць класаў, без запінкі «рэжа» па-нямецку. (Куды больш жыццёвымі, скажам, выглядаюць такія ж па ўзросту героі апавяданняў Івана Навуменкі, адзін з якіх, калі спатрэбілася прачытаць нямецкую газету, з горкай іроніяй прызнаецца: «Мы ўтрох умелі праскланяць «дэр», «ды» і «дас» і праспрагаць «габен». Мы яшчэ ведалі, як называецца чарнільніца, сшытак, кніга і школа»). У Лазнявога ж Наталка настолькі спрактыкаваная, што калі рукі афіцэра «...пачалі шарыць па целе Наталкі», яна «...раптам гулліва засмяялася, прыпала губамі да яго вуха...» і, выцягнуўшы з-пад падушкі парабелум, уцякла праз акно.

Нарэшце яшчэ пра адзін заганны прыём, якога не засцярогся аўтар. Мы маем на ўвазе партрэтныя характарыстыкі ворагаў. Твары іх — усе на адзін капыл: «Светлыя валасы звісаюць на лоб да пераносіцы. Губы тонкія, жорсткія»; «... у пакой увайшоў тоўсты лысы афіцэр... Поўны, наліты крывёю твар... здаваўся нежывой маскай... ён паглядзеў ва ўпор неміргаючымі вачыма»; «... тонкія, як запалкі, губы» і г. д.

Прыблізна з паловы аповесці, з таго моманту, калі героі пачынаюць абараняць перавал, дзеянне твора замаруджваецца, што прыводзіць да расцягнутасці кампазіцыі. Гэтага можна было б пазбегнуць, калі б, на нашу думку, аўтар менш займаўся асобай Квако, не вымушаў «філасофстваваць» (няхай сабе іншы раз і дасціпна) старога Нечытайлу, абмінуў інтымныя, усё роўна не вырашаныя, узаемаадносіны Галавені і Наталкі.

У цэлым жа аповесць Аляксандра Лазнявога «Дарога ў горы»— невялічкая, але выразная старонка вялікай эпапеі пра нязломнасць народа ў грозныя гады выпрабаванняў.

М. ЦІХАНЧУК.

Аляксандр Лазнявы. «Дарога ў горы». Аповесць. На рускай мове. Мінск, 1961.

Усесаюзная мастацкая выстаўка. Зала Беларускай ССР.

ГОМЕЛЬ МУЗЫЧНЫ

Здаўна вядома шчырая любоў гамяльчан да музычнага мастацтва. На рэкламных шчытах горада заўсёды можна ўбачыць многа афіш аб выступленнях прафесіянальных музычных калектываў, асобных салістаў, мнагатысячнай арміі мастацкай самадзейнасці. У перадкастрычніцкія дні ў Гомелі з вялікім поспехам праходзілі гастролі Беларускага тэатра оперы і балета, якія з'явіліся значнай і цікавай падзеяй у музычным жыцці горада.

Спектаклі праходзілі ў лепшым тэатральна-канцэртным памяшканні Гомеля — Палацы культуры імя Ул. І. Леніна і ў тыя дні там, як звычайна, было мнагалюдна.

Палац культуры даўно перастаў быць клубам толькі чыгуначнікаў, а стаў сапраўды агульнагарадскім культурным цэнтрам, які штодня наведвае каля 10 тысяч чалавек.

* * *

З асаблівым гонарам расказваюць гамяльчане аб дзейнасці старэйшага самадзейнага калектыву Палаца — Народнага ансамбля песні і танца пад мастацкім кіраўніцтвам народнага артыста БССР А. Рабіновіча, і трэба сказаць, што ў жыхароў горада ёсць усе падставы ганарыцца гэтым цудоўным калектывам. [illegible] падрабязна спыняцца на дзейнасці ансамбля — аб гэтым неаднаразова гаварылася ў рэспубліканскім друку. Але для таго, каб мець поўнае ўяўленне аб канцэртнай працы калектыву, можна прыгадаць, што толькі ў гэтым годзе калектыў выступаў у Крамлёўскім тэатры, у клубе імя Дзяржынскага ў Маскве, [illegible], даваў канцэрты ў Рызе, Мінску і іншых гарадах. Такія выступленні патрабавалі ад калектыву вялікага, напружанага [illegible]. Аднак, [illegible] звычайным «радавым» канцэрце, мімаволі звяртаеш увагу на адну акалічнасць. Да ўсіх сваіх выступленняў калектыў ставіцца з пачуццём вялікай адказнасці і аднолькава сур'ёзна — выступае ці ён з канцэртам у Крамлі, ці ў падшэфным калгасе, на рэспубліканскім аглядзе самадзейнасці, ці ў фабрычным клубе. Вось гэтае пачуццё адказнасці за свае выступленні не толькі з'яўляецца адной з творчых рыс ансамбля, але надае яму пэўныя адзнакі прафесіяналізму ў лепшым разуменні гэтага слова.

Другой характэрнай рысай работы ансамбля, надзвычай важнай для кожнага мастацкага калектыву, з'яўляецца шчырая адданасць сваёй любімай справе. Удзельнікі ансамбля працуюць у розных зменах на розных прадпрыемствах Гомеля і нярэдка здараецца так, што сабраць усіх разам для рэпетыцыі можна толькі позна ўвечары або ў выхадны дзень. Так звычайна і робяць, і не было яшчэ выпадку, каб самадзейныя артысты не з'явіліся на рэпетыцыю ў свой выхадны дзень ці адмовіліся прыйсці на яе адразу пасля работы.

Калектыў ніколі не лічыць працу над праграмай поўнасцю закончанай, як бы добра яна не была падрыхтавана. Патрабавальнае вока кіраўніка і саміх удзельнікаў заўсёды знойдзе, як можна палепшыць той ці іншы нумар праграмы, зрабіць яго больш цікавым, жывым, сапраўды мастацкім.

Усё гэта дапамагае ансамблю ствараць вялікі і цікавы рэпертуар, пашыраць свае выканаўчыя магчымасці, наладжваць канцэрты не толькі ўсім калектывам, але і яго асобнымі групамі — харавой, [illegible], аркестравай, салістамі.

Яшчэ адна цікавая рыса ў творчай дзейнасці ансамбля — гэта нястомныя пошукі новага сучаснага рэпертуару і жаданне «падаць» яго гледачам у жывой і арыгінальнай форме. Калектыў даўно адмовіўся ад выступленняў па выпадковай і стракатай праграме. Ансамбль прапануе сваім гледачам канцэртныя праграмы, аб'яднаныя калі не сюжэтам, дык агульнай ідэяй, формай і эмоцыямі. Вось, напрыклад, адна з апошніх праграм ансамбля пад назвай «Народы ў сяброўстве». Першае яе аддзяленне называецца «Беларусь у сям'і братніх рэспублік», якое ўключае ў сябе творы беларускіх кампазітараў, [illegible]. Заключным нумарам выконваецца харэаграфічная сюіта «У гасцях у беларусаў». Другое аддзяленне — «Над светам зорка міру» — [illegible] «Фестывальны вянок». [illegible]

Апошнія месяцы работы ансамбля былі напоўнены асаблівым творчым уздымам. Калектыў толькі заняў першае месца на абласным аглядзе самадзейнасці, падрыхтаваў вялікую і складаную праграму, прысвечаную XXII з'езду КПСС, узяў удзел у шматлікіх канцэртах у дні святкавання 44-й гадавіны Кастрычніка, адначасова рыхтаваўся адзначыць сваё 25-годдзе (18 лістапада) і разам з тым працягваў падрыхтоўку да канцэртаў на Сусветным кангрэсе прафсаюзаў у Маскве. У такіх напружаных умовах нават не кожны прафесіянальны калектыў здолеў бы займацца актыўнай канцэртнай дзейнасцю, а між тым ансамбль не толькі не знізіў колькасць сваіх шэфскіх канцэртаў, а зрабіў яшчэ шэсць платных. Вось чаму, гаворачы аб музычным жыцці Гомеля, мы ў першую чаргу ўспомнілі гэты цудоўны калектыў.

* * *

Адно з першых месц у музычным жыцці горада займае універсітэт мастацкага выхавання. Ён існуе ўжо чацвёрты год і сёлета выпусціў 700 слухачоў. Універсітэт адыграў вялікую ролю ў развіцці мастацкіх густаў працоўных.

Ёсць і такія факты. Старшыня праўлення універсітэта мастацкага выхавання М. Сімкоўскі расказваў аб выпадку калі былы слухач універсітэта Сырамятнікаў, які вельмі цікавіўся выяўленчым мастацтвам, рэгулярна наведваў лекцыі, чытаў спецыяльную літаратуру, здолеў набыць такія веды, што паспяхова паступіў на мастацтвазнаўчы факультэт завочнага аддзялення Акадэміі мастацтваў у Ленінградзе. Цяпер ён з ліку слухачоў універсітэта перайшоў у яго лектары і паспяхова выступае з цыклам лекцый аб савецкім выяўленчым мастацтве.

Зараз ва ўніверсітэце больш 700 слухачоў. Але і гэтыя рамкі сталі цеснымі, таму універсітэт дадаткова адкрыў свой філіял з двухгадовым курсам навучання для вучняў сёмых — адзінаццатых класаў школ Гомеля, які наведвае звыш тысячы юнакоў. І філіял, ці як яго называюць — «спадарожнік», у калгасе імя 1-га Мая, Уваравіцкага раёна, разлічаны на 250 месц.

Універсітэт мастацкага выхавання карыстаецца любым зручным выпадкам, каб пазнаёміць сваіх слухачоў з лепшымі музычнымі калектывамі і асобнымі салістамі, якія наведваюць Гомель. Так, у канцэртах — лекцыях прымалі ўдзел Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР, Акадэмічная харавая капэла БССР, народны артыст СССР С. Рыхтэр, лепшыя выканаўцы, музычныя калектывы нашай рэспублікі.

Усё гэта былі канцэрты не толькі для слухачоў універсітэта, а і для самых шырокіх колаў грамадскасці Гомеля.

* * *

Старэйшая музычная навучальная ўстанова Беларусі — Гомельскае музычнае вучылішча імя Н. К. Сакалоўскага. На яго факультэтах займаецца 427 навучэнцаў. А калі да гэтага дадаць звыш 50 [illegible], многія з якіх актыўна займаюцца выканаўчай дзейнасцю, і 60 навучэнцаў старэйшых курсаў, якія кіруюць самадзейнасцю, — дык становіцца ясна, якая гэта вялікая культурная сіла.

Толькі ў мінулым навучальным годзе вучылішча наладзіла каля сотні самастойных канцэртаў і [illegible] музычную школу на 87 месц на Гомсельмашы. Педагогі і навучэнцы вучылішча часта выступаюць з канцэртамі перад працоўнымі Гомеля і вобласці, рыхтуюць асобныя лекцыі і музычныя ілюстрацыі для універсітэта мастацкага выхавання, выступаюць па тэлебачанню. Пры вучылішчы ёсць вялікі хор (звыш 100 чалавек), сімфанічны, народны, духавы і цымбальны аркестры, вялікая група салістаў, якія выступаюць у самых разнастайных канцэртах. Так, толькі за апошні час былі наладжаны канцэрты ў Інстытуце ўдасканалення настаўнікаў, на фанера-запалкавым і дрэваапрацоўчым камбінатах, на шклозаводзе ў вёсцы Касцюкоўка, па тэлебачанню і ў многіх іншых месцах.

Памяшканне вучылішча павялічваецца, дабудоўваюцца дваццаць новых класаў і канцэртная зала на 480 месц.

* * *

Вялікая прага гамяльчан да музыкі. Горад мае магчымасці для ўвасаблення самых смелых культурных задум. І ці не час арганізаваць у Гомелі народную філармонію? Такая грамадская арганізацыя здолела б не толькі каардынаваць дзейнасць асобных музычных устаноў і шматлікіх самадзейных калектываў, але і надаць ім пэўны кірунак, дапамагчы арганізацыйна, больш мэтанакіравана і поўна задаволіць запатрабаванні народа ў развіцці музычных густаў, у шырокім набыцці культурных ведаў. І яшчэ хочацца кінуць папрок у адрас нашых канцэртных арганізацый. Чаму так рэдка наведваюць лепшыя музычныя калектывы рэспублікі абласныя цэнтры? Чаму ўся іх работа абмяжоўваецца толькі кароткатэрміновымі летнімі гастролямі? Ці не час ужо, каб хаця трэцяя ці чацвёртая частка іх канцэртнай дзейнасці праходзіла ў Гомелі, Віцебску, Магілёве, Брэсце, Гродна і інш. Хочацца далучыцца да слоў многіх жыхароў гэтых гарадоў:

— Прыязджайце! Гарантуем увагу гледачоў і слухачоў!

Д. ЖУРАЎЛЁЎ.

Гомель.



Да 44-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі Беларускі тэатр юнага гледача падрыхтаваў новы спектакль па п'есе П. Бляхіна, А. Палявога і А. Талбузіна — «Чырвоныя чарцяняты» (чырвонаармейская быліна). Рэжысёр спектакля — Б. Дакутовіч, мастацкае афармленне — В. Кляшчэўскага. Музыку да спектакля напісаў кампазітар Я. Глебаў. У галоўных ролях заняты артысты П. Дубашынскі, А. Бяляеў, В. Окалаў, Г. Раеўская, М. Пятроў, В. Лебедзеў і іншыя.

Мінскія школьнікі цёпла сустрэлі новы спектакль.

На здымку — фінальная сцэна са спектакля «Чырвоныя чарцяняты». У ролях: Мішкі — артыст М. Пятроў, Дуняшы — артыстка Г. Раеўская, Ю-ю — артыст В. Лебедзеў.

ЧАСОПІСЫ Ў ЛІСТАПАДЗЕ

«БЕЛАРУСЬ»

Нумар адкрываецца перадавым артыкулам «Будучае натхняе».

Да гадавіны Вялікага Кастрычніка часопіс друкуе артыкул В. Скарабагатава «Кастрычнік на Беларусі» — аб першых днях перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі ў гарадах і вёсках нашай рэспублікі—і біяграфічную нататку М. Малочкі пра героя грамадзянскай вайны, ураджэнца Случчыны Л. Дрызгаловіча.

З артыкулам «Маральны кодэкс будаўніка камунізма» выступае ў нумары С. Марцалеў.

Шырока асвятляе часопіс сённяшняе жыццё рэспублікі. У нумары змешчаны рэпартаж Д. Сямёнава з Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі «Паказвае Савецкая Беларусь», рэпартаж М. Савіча з Віцебскага домабудаўнічага камбіната і рэпартаж Ул. Бяляева з Мінскага доследнага завода універсальных зборных прыстасаванняў. З расказам аб працоўным жыцці выступае брыгадзір трактарнай брыгады калгаса «Савецкая Беларусь» Высокаўскага раёна, ударнік камуністычнай працы С. Трафімаў.

Пра будні воінаў Савецкай Арміі расказвае рэпартаж М. Паграбняка «Перамогі і славы сябры».

Інтэрв'ю Б. Мядзведзева з вядомым хірургам прафесарам М. Аляксандравым гаворыць аб поспехах нашай медыцыны ў барацьбе з захворваннем ракам.

У нумары змешчаны артыкул Н. Уладзімірава «Майстэрства расце» — аб творчых здабытках Магілёўскага, Гродзенскага і Гомельскага абласных тэатраў, якія летам былі ў Мінску на гастролях.

Да 250-годдзя з дня нараджэння М. В. Ламаносава часопіс друкуе артыкул С. Бобава «Ламаносаў і сучасная навука».

З мастацкіх твораў у нумары надрукаваны вершы М. Хведаровіча, А. Бялевіча, П. Макаля, М. Машары, Ю. Свіркі, Г. Кляўко, С. Кацубы, П. Пранузы, М. Нагнібяды, А. Платнера, апавяданні Ул. Ляўданскага «Лапці» і В. Хомчанкі «Святое чаканне».

Да 70-годдзя М. Багдановіча часопіс друкуе артыкул М. Барсток «Неўміручая песня» і нататкі з крымскіх сустрэч С. Александровіча.

У раздзеле «Новыя кнігі» змешчаны кароткія рэцэнзіі Б. Бур'яна на кнігу ўспамінаў абаронцаў Брэсцкай крэпасці, Р. Бярозкіна на зборнік вершаў А. Бялевіча «Вясёлка над полем», І. Скапарава на кнігу апавяданняў І. Дуброўскага «Паўз самыя вокны», В. Бурносава на зборнік Ул. Корбана «Дзе гэта вуліца?»

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай і дзіцячай літаратуры:

Героі нашых дзён. Нарысы. Мастак І. Капялян. Тыраж 5 500 экз., стар. 384. Цана 58 кап.

Якуб Колас. Збор твораў у дванаццаці тамах. Том 1. Вершы 1898—1917 гг. Падрыхтоўка тэкстаў і каментарыяў Л. Гусевай, Ул. Ларчанкі і Д. Барадзіна. Мастак Г. Клікушын. Тыраж 3 100 экз., стар. 560. Цана 98 кап.

Якуб Колас. Збор твораў у дванаццаці тамах. Том 3. Апавяданні вершам, вершы, вершаваныя казкі і паэмы для дзяцей. Падрыхтоўка тэкстаў і каментарыі К. Піліповіч і Д. Барадзіна. Мастак Г. Клікушын. Тыраж 3 100 экз., стар. 284. Цана 80 кап.

Тарас Хадкевіч. Мая Беларусь. Нарыс. Мастак К. Ціхановіч. Тыраж 6 850 экз., стар. 100. Цана 34 кап.

Якаў Левант. Спадчына дзядзечкі Пітэра. Аповесць. Для сярэдняга ўзросту. Мастак А. Кашкурэвіч. Тыраж 110 тыс. экз., стар. 186. Цана 36 кап.

КАМПАЗІТАР І ПЕДАГОГ

ДА 80-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ В. А. ЯФІМАВА

Ішоў студзень 1921 года. Маладая Беларуская рэспубліка толькі вызвалілася ад інтэрвентаў і пачала адбудоўваць зруйнаваную вайной гаспадарку. Усё маладое, свежае нястрымна імкнулася да новага светлага жыцця, шырокі шлях да якога адкрыў Вялікі Кастрычнік.

З неадольнай сілай пацягнуўся раней прыгнечаны беларускі народ да лепшых здабыткаў культуры. Пачалі ўзнікаць народныя кансерваторыі, шматлікія калектывы мастацкай самадзейнасці. Адным з такіх калектываў быў хор 81-х пяхотных курсаў у Мінску, якія наогул славіліся сваёй мастацкай самадзейнасцю. Створаны ў студзені 1921 года, гэты творчы калектыў за кароткі час набыў даволі вялікі і цікавы рэпертуар і неўзабаве стаў прафесіянальным хорам Галоўпалітасвета. Арганізатарам і першым яго хармайстрам быў вядомы аматар харавых спеваў, настаўнік Васіль Аляксандравіч Яфімаў.

Доўгім і складаным шляхам ішоў гэты сціплы чалавек у прафесіянальную музыку. Нарадзіўся ён у сям'і селяніна. Першапачатковую адукацыю атрымаў у двухкласным народным вучылішчы. Добрыя поспехі ў вучобе, жаданне атрымаць сапраўдную адукацыю і вялікая настойлівасць дапамаглі юнаку пасля вучылішча паступіць у настаўніцкую семінарыю. Але не толькі мара стаць настаўнікам прывяла яго сюды. Была яшчэ адна акалічнасць, дзякуючы якой юнак так імкнуўся трапіць іменна ў семінарыю. Гэтай акалічнасцю была любоў маладога хлопца да музыкі, якой у семінарыі якраз аддавалася значная ўвага. Хутка аб ім загаварылі як аб скрыпачу і хармайстру. Настаўнікі шчыра раілі яму пасля заканчэння семінарыі працягваць свае заняткі музыкай у кансерваторыі, і юнак паслухаўся іх парады. Аднак далейшае жыццё В. Яфімава склалася так, што пасля семінарыі ён вымушаны быў працаваць настаўнікам народных вучылішчаў, дзе будучы кампазітар аддаваў увесь вольны час арганізацыі мастацкіх хораў, аркестраў народных інструментаў і нават невялікага сімфанічнага аркестра.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі В. Яфімаў выкладае музыку і спевы ў школах і педагагічных тэхнікумах, актыўна дапамагае развіццю мастацкай самадзейнасці. Нарэшце, калі ў 1924 годзе ў Мінску адкрыўся музычны тэхнікум, В. Яфімаў становіцца яго студэнтам. Маючы за плячыма ўжо шматгадовы вопыт кіраўніцтва аматарскімі хорамі і аркестрамі, В. Яфімаў здолеў сістэматызаваць сваю музычную адукацыю, атрымаць грунтоўныя веды ў тэорыі, гармоніі, паліфоніі, тэхніцы дырыжыравання, якія ён рэалізаваў у сваёй далейшай рабоце ў якасці кіраўніка аднаго з прафесіянальных вакальных ансамбляў Беларускага радыёвяшчання.

Разам з тым заняткі ў музычным тэхнікуме раскрылі перад хармайстрам яшчэ адзін бок яго таленту. На працягу многіх год кіруючы хорамі, В. Яфімаў заўсёды ўзбагачаў іх рэпертуар лепшымі ўзорамі беларускай народнай творчасці. Прафесіянальных апрацовак народных песень у той час было яшчэ мала і таму яму самому часта даводзілася рабіць іх. Так узнікла гарачае жаданне стаць стваральнікам музыкі. Гэтае жаданне было настолькі моцным, што калі ў 1932 годзе ў Мінску адкрылася Беларуская дзяржаўная кансерваторыя, Васіль Аляксандравіч, нягледзячы на свой пяцідзесяцідвухгадовы ўзрост, зноў бярэцца за падручнікі і становіцца адным з першых студэнтаў новай навучальнай установы.

Першым буйным інструментальным творам В. Яфімава з'явіўся квартэт для дзвюх скрыпак, альта і віяланчэлі. Прадстаўлены ў якасці дыпломнай работы пры заканчэнні кансерваторыі, квартэт сведчыў не толькі аб пэўным прафесіянальным майстэрстве аўтара, але і аб яго жывым адчуванні сучаснасці. Кампазітар зрабіў рад апрацовак беларускіх народных песень і танцаў, якія ўвайшлі ў разнастайныя зборнікі.

Для творчасці В. Яфімава характэрна глыбокая сувязь з беларускай народнай песняй. Яшчэ ў даваенныя гады ён стварыў песні «Слова аб подзвігу», «Смела ўперад» і прэміраваную на рэспубліканскім конкурсе ў 1937 годзе «Партызанскую песню». Рэалістычнасцю і трывалай сувяззю з народнымі вытокамі вызначаюцца таксама песні, напісаныя кампазітарам пасля Вялікай Айчыннай вайны.

В. Яфімаў напісаў некалькі песень на словы Янкі Купалы. Светлая лірычная «Калыханка» стварае вобраз любячай маці, якая пяшчотна схілілася над калыскай дзіцяці. Другая — жывая і вясёлая песня «Я калгасніца маладая» славіць калгасны лад і шчаслівае жыццё маладых працаўніц сацыялістычнай вёскі.

Творчай удачай кампазітара трэба лічыць і яго Другі квартэт. Дадатная якасць твора — шырокае выкарыстанне аўтарам сродкаў паліфанічнага пісьма, дзякуючы якому ён здолеў дасягнуць прыгожага голасавядзення і сапраўднага квартэтнага гучання. Меладычнасць квартэта робіць яго цікавым і надзвычай даступным. Ён складаецца з трох частак, якія паказваюць карцінкі народнага быту і цудоўнай беларускай прыроды. Строгім адзінствам стылю вылучаецца другая, лірычная частка квартэта, напоўненая глыбокім, пранікнёным пачуццём.

Працуючы выкладчыкам кансерваторыі, Васіль Аляксандравіч выхаваў нямала добрых музыкантаў, здолеў абагуліць свой багацейшы педагагічны вопыт у радзе навуковых работ. Ім выдадзены зборнік песень для школ і дашкольных устаноў, цыкл лекцый па завочнай музычнай адукацыі, падручнік элементарнай тэорыі музыкі, прыняты ў якасці вучэбнага дапаможніка ў многіх музычных навучальных установах Савецкага Саюза, напісаны зборнік музычных дыктантаў.

Жыццё В. Яфімава — прыклад высокага служэння сваёй Радзіме, працавітасці і сціпласці.

ВЕЧАР УСПАМІНАЎ

Клуб калгаса імя БВА Любанскага раёна перапоўнены. Моладзь сабралася паслухаць старых камунараў, якія тут, у вёсцы Камуна, сустракаліся ў маі і чэрвені 1932 года з Янкам Купалам. Іх жыццё і працоўную дзейнасць народны паэт адлюстраваў у сваёй паэме «Над ракою Арэсай». Аб гэтым расказаў намеснік старшыні калгаса БВА Д. Каленчанка, ад[illegible].

Уважліва слухалі ўспаміны старшыні калгаса БВА Э. Модзіна (цяпер дырэктар саўгаса «Любанскі»).

— Памятаю, — сказаў ён, — як Іван Дамінікавіч радаваўся нашым поспехам. Паэт стаў сапраўдным сябрам нашай дружнай сям'і. Яго ўсюды можна было бачыць: у полі, клубе, хаце калгасніка, на ферме. Купала пільна вывучаў наша жыццё. У перадавой брыгадзе калгаса (вёска Ярэмічы) было свята, прысвечанае працоўнай перамозе. На гэтым вечары выступаў і Купала, чытаў свой верш-экспромт аб цудоўных справах наватараў калгаснай вёскі.

Успамінамі пра Янку Купалу падзяліліся млынар М. Марачоў, рабочы-меліяратар У. Дубовік, калгаснік К. Міхалення.

ПРА ДЗІЦЯЧУЮ КНІГУ

Што цікавіць нашых маленькіх грамадзян, якія кнігі ім патрэбны, чым парадавалі ў апошні час беларускія дзіцячыя пісьменнікі сваіх чытачоў?

Гэтым пытанням была прысвечана сустрэча дзіцячых пісьменнікаў рэспублікі з работнікамі дзіцячых бібліятэк Мінска, наладжаная ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР.

— Кніга, — сказала ў сваім дакладзе метадыст Дзяржаўнай бібліятэкі імя Ул. І. Леніна З. Дзяканава, — пастаянны спадарожнік савецкага школьніка. Яна сустракае вучня ў першым класе і з гэтага часу становіцца яго настаўнікам, дарадчыкам, сябрам. Нашы дзеці хочуць чытаць розныя і, безумоўна, добрыя кнігі. У наш час незвычайна пашырылася кола іх інтарэсаў, выраслі запатрабаванні.

Сапраўдная, па-мастацку напісаная кніга не можа не ўсхваляваць маленькага чытача. Герояў такіх кніг ён успрымае, як рэальна існуючых людзей. Сярод шматлікіх водгукаў на прачытаныя кнігі, сабраных Маладзечанскай дзіцячай бібліятэкай, ёсць вельмі характэрнае ў гэтым сэнсе пісьмо маленькай дзяўчынкі. Яе вельмі ўсхвалявала кніжка М. Лынькова «Міколка-паравоз». «Чаму, — піша яна, — нічога не сказана пра тое, як Міколка будаваў сацыялізм, змагаўся на фронце, які далейшы лёс яго бацькі і г. д?»

Дакладчыца называе творы, напісаныя беларускімі пісьменнікамі за апошнія два гады, якія карыстаюцца поспехам у маленькіх чытачоў. Гэта «Запіскі на шыбе» Г. Шыловіча, «Шлях адкрыты» М. Гамолкі, «Мядовыя краскі» А. Рылько, «Калі хочаш быць чарадзеем» Н. Палянскага. Вельмі любяць дзеці кнігі, якія апавядаюць пра незабыўны час Вялікай Айчыннай вайны—«Самыя юныя» І. Сіўцова, «Смелыя людзі» А. Якімовіча, «Прыгоды дзеда Міхеда» А. Астрэйкі. Папулярныя многія творы Э. Агняцвет, А. Вольскага, С. Шушкевіча, казкі М. Лужаніна, В. Віткі, Я. Пушчы.

Разам з тым дакладчык папракае дзіцячых пісьменнікаў, што да гэтага часу яны не напісалі кніг пра Салігорск і Нафтабуд. Мала ў творах для дзяцей цікавых вобразаў людзей працы, рабочых, калгаснікаў, будаўнікоў, якія б сталі любімымі героямі юных чытачоў.

— Любяць чытаць дзеці, — гаворыць далей З. Дзяканава, — прыгодніцкія кнігі Янкі Маўра, а таксама «Дрэва дружбы» Ю. Багушэвіча, «Пабярэжцы» М. Ваданосава, «Таямнічы надпіс» В. Зуба, «Лань — рака лясная» А. Шашкова. Хв. Жычка напісаў добрую кнігу «Піфагоравы штаны». Ён здолеў цікава і захапляюча расказаць пра такую, здавалася б, сумную навуку, як геаметрыя. Але раптам пісьменнік спалохаўся, што кнігу не будуць чытаць і каб «закруціць» дзеянне, насяліў яе зладзеямі.

Гаворачы аб тэматыцы прыгодніцкіх кніг, З. Дзяканава зазначыла, што пісьменнікі вельмі захапляюцца сюжэтамі з выкрыццём і лоўляй шпіёнаў і дыверсантаў. Прычым, як правіла, ловяць шпіёнаў самі дзеці. На гэта ж звярнуў увагу ў сваім выступленні і паэт С. Шушкевіч.

— Трэба выгнаць шпіёнаў з дзіцячай літаратуры, — сказаў ён. —Бо ў дзяцей развіваецца нейкая шпіёнаманія. Яны ўсюды бачаць дыверсантаў і стараюцца пераўзыйсці адзін аднаго ва ўменні іх лавіць.

З думкай С. Шушкевіча не пагадзілася Л. Канаш (2-я школа-інтэрнат).

— Нам яшчэ рана здымаць гэтую вельмі важную тэму, — сказала яна. — Уся справа ў тым, як пісьменнік здолее ўвасобіць яе. Галоўнае, каб такія кнігі выхоўвалі ў нашых дзяцей патрыятычныя пачуцці, клікалі на подзвігі ў імя савецкай Радзімы.

У дакладзе і ў выступленнях бібліятэчных работнікаў А. Лісоўскай, І. Кавалёвай, пісьменнікаў А. Пальчэўскага і С. Шушкевіча многа гаварылася пра якасць афармлення кніг для самых маленькіх.

Вялікі фармат, каляровыя малюнкі, добрая папера — вось неабходныя якасці дзіцячых кніг, чаго выдавецтва часам не ўлічвае. Эканомія на афармленні прыводзіць да таго, што іншы раз і цікавая кніга не знаходзіць чытача. На некаторых кніжках нават няма адраса, і маленькія чытачы не ведаюць, каму і куды паслаць свае водгукі і пажаданні.

Выказвалася думка, што трэба было б стварыць спецыяльны калектар дзіцячых і школьных бібліятэк.

Работнікі дзіцячых бібліятэк у сваіх выступленнях прапанавалі выдаваць партрэты беларускіх дзіцячых пісьменнікаў, крытыка-біяграфічныя нарысы аб іх, у новых кнігах друкаваць прадмовы аб аўтарах і г. д. Ёсць патрэба ў хрэстаматыі па дзіцячай літаратуры. Нестае ў нас пакуль што і сур'ёзнай, глыбокай крытыкі на творы беларускіх пісьменнікаў для дзяцей.

Была ўнесена прапанова наладзіць сустрэчу пісьменнікаў з работнікамі сельскіх бібліятэк.

Прайшло дваццаць пяць гадоў і я зноў сустрэўся з маім даўнім знаёмым — беларускім пісьменнікам Гарбуком Вісарыёнам Сцяпанавічам. Радасць нашай сустрэчы азмрочана: Вісарыён Сцяпанавіч цяжкой хваробай з 1947 года прыкаваны да шпітальнага ложка.

З горкім адчуваннем у сэрцы і слязамі на вачах я горача абдымаю яго. Але што гэта? Плачу толькі я. Мой сябра гладзіць маю руку і супакойвае, нават жартуе:

— Не трэба засмучаць нашу сустрэчу. Я яшчэ магу, усё магу, нават у космас магу зляцаць...

«Мужнасць, святая мужнасць», — падумаў я. Тая мужнасць, што стаяла пад вогненным шквалам за родную Маскву, што вызваляла нашу Радзіму ад фашысцкага гругання, тая мужнасць, што не дала загінуць нам ні ў агні, ні на пяцідзесяціградусным марозе. І боль і смутак пачалі знікаць і рассейвацца. Перада мною ляжаў не інвалід, а баец, які знайшоў сваё месца ў нашым працоўным страі і на поўную сілу ўсіх сваіх магчымасцей служыць нашай літаратуры. Скручанымі, дэфармаванымі пальцамі ён трымае пяро і кожны дзень, лежачы нерухома, піша апавяданні, нарысы, карэспандэнцыі.

— Мне нестае часу, — піша ён зараз мне, — не паспяваю ўсё зрабіць, асабліва заняты пасля нашай сустрэчы: я, нібы на крыллях мар, падхоплены ўвагай тваёй і маіх сяброў...

Так, Вісарыён Сцяпанавіч сапраўды на ўзлёце. Часопіс «Полымя» ў № 12 за 1961 год друкуе нізку яго апавяданняў. Прыняты да друку нізкі апавяданняў у часопісе «Маладосць» і «Неман». Вісарыён Сцяпанавіч рыхтуе зборнік твораў.

Хто ж такі Гарбук?

Вісарыён Сцяпанавіч нарадзіўся ў вёсцы Шкіляні на Полаччыне, у беднай сялянскай сям'і. Пасля смерці бацькі быў узяты на выхаванне настаўнікам Іосіфам Васільевічам Ключонкам. Пры яго дапамозе скончыў школу сялянскай моладзі ў Чашніках, а пасля — педвучылішча ў Лепелі. У 1936 годзе вучыўся ў Белдзяржуніверсітэце, працаваў у студыі пачынаючых паэтаў, якою ў той час давялося кіраваць мне. Там я і пазнаёміўся з Гарбуком. Вісарыён Сцяпанавіч з пачатку і да канца Айчыннай вайны знаходзіўся ў Савецкай Арміі. Дайшоў да Берліна і паставіў свой «аўтограф» на сценах рэйхстага. Потым моцна захварэў і аж да 1961 года знаходзіўся ў шпіталі інвалідаў Айчыннай вайны ў Пяцігорску.

Мужны баец, пісьменнік крочыць у нагу з жыццём.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ.

ГАНІ, ВАСІЛЬ, ГАНІ...

Вісарыён ГАРБУК

АПАВЯДАННЕ

Зразумеўшы сэнс запіскі, Сцепанянц паволі, з напружаннем падняў з ложка сваё ацяжэлае непаслухмянае цела. Урач, ён не мог памыліцца ў ацэнцы свайго становішча і рашыў: толькі б паспець.

— Дацягнулі да апошняга... Загубілі дзяўчынку! — злаваўся Сцепанянц, сядаючы ў машыну.— Ты ўсё захапіў? — звярнуўся ён да вадзіцеля, кінуўшы вокам на чамадан, што ляжаў на сядзенні. — Гані, Васіль, толькі хутчэй!

— Ёсць, таварыш доктар! — па-ваеннаму адказвае шафёр. І ён заўсёды хвалюецца, калі чуе такі зварот. — Толькі б паспець! — А памяць (от, гэтая памяць, ніколі не забывае перажытага!) чамусьці заўсёды ў такіх выпадках перакідае яго ў 1944 год, у Польшчу, пад мінамётны абстрэл каля Рамбертува, дзе расшматаная дарога кідала яго фельд'егерскі віліс ад аднае гарачае ўзрыўной хвалі да другой, а яму ўсё роўна трэба было праскочыць па дарозе і паспець.

— Мы яе перагонім, таварыш доктар! — пад уплывам ахапіўшых яго пачуццяў кажа шафёр, разглядаючы праз люстэрка змораны хворы твар урача. — Не ўпершыню!

— Каго? — не разумее Сцепанянц.

— Смерць, таварыш доктар, — адказвае шафёр.

«Як пастарэў за апошнія гады, — думае ён аб доктары. — Мы ўсе пастарэлі».

— Кажаш, перагонім? — перапытвае Сцепанянц. — У нас пад Курскам у гэтую вайну два лётчыкі перагналі сваю смерць. Дацягнулі да сваіх. Мёртвымі селі.

— Рыгор Ісаіч! — раптам звяртаецца шафёр да доктара. — З Масквы дачка піша. Яна, вы ж ведаеце, там у інстытуце. Падала заяву. Хоча ў космас ляцець. Як вы думаеце: няўжо дзяўчо возьмуць...

— А ты паляцеў бы?

— Жартуеце, Рыгор Ісаіч. Мы сваё адлёталі.

— Яшчэ лётаем, Васіль. А яны хай сваё лётаюць. Гані хутчэй!

— Так то яно так...

Размова абарвалася.

«Дарагія тата і мама! Толькі што здаў залікі па малекулярнай фізіцы. Як добра, што буду фізікам. Дух займае. Гэта ж пярэдні край нашай навукі...» — прыпамінае Сцепанянц пісьмо сына.

— «Пярэдні край...» Ці ведаеш ты, што такое «пярэдні край»?— у думках пытае ён у сына. — Эх, каб ніколі табе не давялося ўзненавідзець блакітнае неба і, нібы крот, зарывацца ў зямлю...»

Боль у грудзях абарвала думку.

— Матор здае. Гані, Васіль, хутчэй!

— Чый матор? — здзівіўся шафёр.

— Мой, — адказаў доктар. — Сэрца здае. Не чакаў. Думаў, што надоўга хопіць. Вось і да замены не дацягну...

«Ды што я са сваёй састарэлай памяццю? Ці будзе ён зараз, гэты «пярэдні край», калі што здарыцца? — вярнуўся Сцепанянц да ранейшых думак. — Дабро, мой сын, дабро!.. Ты тож не будзеш, забыўшыся пра абавязак, вымольваць у смерці лішніх паўгадзіны, не станеш хаваць ад яе ў падушкі свой твар... Але ты павінен быць шчаслівейшы за нас... Эх, калі б твае мары ды ніколі не ведалі страху, а надзеі — роспачы!..»

Глуха шапочучы шынамі, «Масквіч» ішоў спачатку па асфальце, потым зашоргаў па гравіі і, нарэшце, збаўляючы ход, падняўся да падножжа скалы, дзе ў цёмнай зелені, нібы складзеныя дзіцячымі рукамі, бялелі кубікі дамоў горнага сялення.

— Прыехалі, таварыш доктар! — кажа шафёр.

— Га?.. Ужо?.. — вырынаючы з цяжкага забыцця, уздрыгвае Сцепанянц і просіць: — Памажы!..

— Зусім закалыхала, — рашае шафёр, памагаючы ўрачу падняцца па прыступках ганку і ўвайсці ў дом.

— Расчыніце вокны! — загадвае Сцепанянц, не прывітаўшыся ні з кім. — Дзе ваша дзяўчынка?

Ён ідзе вобмацкам, яго падтрымлівае шафёр. Потым садзіцца на падстаўленае крэсла, працірае вочы, трэ далонню скроні. Нарэшце ён бачыць перад сабой на ложку хворую дзяўчынку гадоў дзесяці. Яна цяжка і часта дыхае. І, як заўсёды, апынуўшыся каля хворага, Сцепанянц знаходзіць у сабе сілы. Абвостраным слыхам ён улоўлівае нейкія хрыпы ў грудзях.

— Васіль, медыкаменты! — спакойна распараджаецца доктар і дастае з чамаданчыка стэрылізатар, шклянкі, вату. Ён робіць дзяўчынцы ін'екцыю, прыгаварваючы нараспеў:

— Балець не будзе!.. Балець не будзе!.. Усё будзе добра!..

Паклаўшы шпрыц, Сцепанянц гладзіць сваёй халоднай нямеючай рукой гарачы, мокры лоб дзяўчынкі, уладкоўвае раскіданыя на падушцы чорныя косы-тапыркі і зноў супакойвае:

— Усё будзе добра!.. Будзе добра!..

Сцепанянц адхінаецца на спінку крэсла, зусім знясілены.

— Паспець у машыну! — загадвае ён сабе. — У машыну!..

Усё навокал робіцца цьмяна-фіялетавым, плыве ў цемень. Сцепанянц на момант траціць прытомнасць. Апрытомнеўшы, ён абапіраецца на ложак і паднімаецца. Акінуўшы праніклівым позіркам засмучоную постаць разгубленай маці, якая бездапаможна прытулілася да сцяны ля акна, ён коратка загадвае шафёру падняць дзяўчынку і, цяжка тупаючы, дапамагае несці ў машыну.

— Будзеш жыць... І за мяне будзеш жыць, разумніца ты мая!.. У бальніцу, Васіль! Гані хутчэй!..

НА ПОЛЬСКАЙ СЦЭНЕ

Тэатральнае жыццё ў Народнай Польшчы праходзіць пад знакам росту цікавасці да рускай і сучаснай савецкай драматургіі.

У апошні год польскія драматычныя тэатры (апрача лялечных, эстрадных, самадзейных, студэнцкіх) паказалі дзесяць новых спектакляў па творах рускіх класікаў і дваццаць сем—савецкіх аўтараў.

Побач з рускай класікай, прадстаўленай творамі Л. Талстога, А. Чэхава, М. Гогаля, А. Астроўскага, М. Горкага, А. Сухава-Кабыліна і Ул. Маякоўскага, на сцэнах польскіх тэатраў былі пастаўлены п'есы сучасных савецкіх драматургаў А. Арбузава, В. Розава, Л. Ляонава, С. Міхалкова, Я. Шварца і інш. Польскі глядач з вялікай цікавасцю знаёміцца з творамі савецкай драматургіі, якія расказваюць яму пра жыццё і працу простых савецкіх людзей—будаўнікоў камунізма.

У мінулым і бягучым сезоне на сцэнах польскіх тэатраў адбылося 47 прэм'ер твораў рускай класікі і п'ес сучаснай савецкай драматургіі. Асобнае месца ў рэпертуары польскіх тэатраў занялі драматычныя творы Л. Талстога, пастаўленыя ў сувязі з 50-годдзем з дня смерці вялікага пісьменніка.

Польскі тэатр у Пазнані паказаў п'есу «Улада цемры», якая, па вызначэнню друку, стаіць на ўзроўні вялікіх антычных драм.

Нацыянальны тэатр у Варшаве стварыў добра сыграны і запамінальны спектакль па п'есе «Жывы труп», падкрэсліўшы выкрываўчы сэнс твора.

Гэты тэатр, можна сказаць, спецыялізуецца на драматургіі Л. Талстога. Інсцэніроўка «Вайны і міру», прэм'ера якой адбылася на сцэне тэатра чатыры гады назад, да гэтага часу карыстаецца вялікім поспехам. Варшаўская пастаноўка «Вайны і міру» была перанесена і на сцэны іншых польскіх тэатраў. Спектакль «Уваскрэсенне» таксама падрыхтаваны надзвычай старанна. А выканаўцы галоўных ролей—Рысь і Ханушкевіч атрымалі высокую ацэнку гледачоў і тэатральнай крытыкі. А. Ханушкевіч—адначасова сааўтар інсцэніроўкі, пастаноўшчык і рэжысёр спектакля.

Выдатны вобраз Пратасава ў п'есе «Жывы труп» стварыў вядомы сучасны польскі драматычны артыст Ф. Жукоўскі на сцэне Дзяржаўнага тэатра імя Ярача ў Лодзі. Пастаноўка «Жывога трупа» ў Лодзі з'явілася адным з лепшых талстоўскіх спектакляў ва ўсёй краіне. Варта таксама сказаць аб творчай удачы лодзінскага «Тэатра 7.15», які паказаў польскаму гледачу класічны твор А. Сухава-Кабыліна «Смерць Тарэлкіна».

З выдатным гумарам чэхаўскіх вадэвіляў польскіх працоўных пазнаёміў тэатр імя Жаромскага ў Кельцах. Былі пастаўлены «Сватанне», «Мядзведзь» і «Доўгі язык».

Шэдэўр чэхаўскага рэалізму — «Дзядзя Ваня» быў удала паказаны рэжысёрам З. Табіянам у Люблінскім тэатры, які паставіў таксама «Аптымістычную трагедыю» Ус. Вішнеўскага. Рэжысёр Е. Загальскі пры ўдзеле такіх артыстаў, як В. Венслаў—у ролі камісара, С. Мікульскі—у ролі Аляксея, стварыў спектакль глыбока эмацыянальны, насычаны сапраўднай рэвалюцыйнай рамантыкай. Гэтая ж п'еса была пастаўлена рэжысёрам Т. Александровічам у тэатры імя Славацкага ў Кашаліне.

З іншых твораў рускай класікі на польскай сцэне варта адзначыць «Навальніцу» А. Астроўскага ў пастаноўцы Таруньскага тэатра і камедыю А. Грыбаедава «Гора ад розуму», пастаўленую ў Кракаўскім тэатры імя Ю. Славацкага (аўтарам спектакля быў выдатны пастаноўшчык чэхаўскіх «Трох сясцёр» Б. Дамброўскі). П'еса «Тры сястры» паказана таксама Лодзінскім новым тэатрам у пастаноўцы К. Дзяймека.

Шырокая дыскусія ў польскім друку разгарнулася вакол пастаноўкі п'есы М. Горкага «На дне» ў Кракаўскім старым тэатры імя Маджаеўскай. Гэты, створаны ў сучасным духу, спектакль мае сваіх гарачых прыхільнікаў і праціўнікаў.

Асаблівую цікавасць польскіх гледачоў выклікалі пастаноўкі раду твораў сучасных савецкіх драматургаў. Дваццаць адна савецкая п'еса паказана ў дваццаці сямі тэатрах. Перш за ўсё варта адзначыць п'есу С. Алешына «Усё застаецца людзям» (Варшаўскі класічны тэатр), інсцэніроўку «Залатога цяляці» І. Ільфа і Я. Пятрова (варшаўскі тэатр «Камедыя»), «Аптымістычную трагедыю» Ус. Вішнеўскага ў Кашалінскім тэатры, а таксама «Лазню» Ул. Маякоўскага, дзеянне якой рэжысёрам Т. Александровічам перанесена ў Кашалінскае ваяводства. Эксперымент цікавы, хоць і спрэчны.

Пад няспынныя апладысменты глядзельнай залы ідзе на маладзёжнай сцэне Варшаўскага класічнага тэатра п'еса Хмеліка «Сябар мой, Колька».

Тэатр імя Зямлі Любускай адкрыў свой дзесяты, юбілейны сезон п'есай Л. Ляонава «Нашэсце». Маналітнасць стылю ўсяго спектакля ў цэлым, гармонія акцёрскай ігры, мастацкае афармленне і музыка дапамаглі пераканальна і ярка паказаць барацьбу савецкіх людзей у час гітлераўскай акупацыі.

Цікавы спектакль стварыў Перасоўны тэатр Лодзінскага ваяводства. Ён паказаў упершыню польскай публіцы п'есу Я. Шварца «Цень».

Адбыліся сустрэчы многіх савецкіх пісьменнікаў, драматургаў і кампазітараў з творчымі калектывамі польскіх тэатраў, якія ажыццяўлялі пастаноўкі савецкіх п'ес на сваіх сцэнах.

С. Міхалкоў прысутнічаў на спектаклі «Дзікуны» ў Жашове. Спектакль гэты спадабаўся аўтару сваёй лёгкасцю і гумарам.

Не так даўно Польшчу наведала дэлегацыя савецкіх пісьменнікаў, якія пішуць для тэатра і аб тэатры. У яе складзе быў драматург А. Арбузаў, п'есу якога «Іркуцкая гісторыя» паставіў у гэтым сезоне Вроцлаўскі драматычны тэатр. Другая п'еса А. Арбузава «Дванаццатая гадзіна» пастаўлена Шчэцінскім драматычным тэатрам, а «Гады вандраванняў»—Варшаўскім народным тэатрам.

Прыезд у Польшчу кампазітара Ю. Мілюціна супаў з пастаноўкай яго аперэты «Пацалунак Чаніты» ў Глівіцкім тэатры аперэты. Здольны, сыграны калектыў тэатра пад кіраўніцтвам М. Сляскага стварыў спектакль, які захапіў не толькі гледачоў, але і самога аўтара.

Гаворачы пра савецкі рэпертуар і яго ролю ў польскім тэатральным жыцці, трэба таксама адзначыць ініцыятыву Сілезскага ваяводскага праўлення ТПСД і аддзела культуры Ваяводскага народнага савета ў Катовіцах. Па ініцыятыве гэтых арганізацый адбыўся мясцовы фестываль савецкіх п'ес, у якім прынялі ўдзел драматычныя тэатры Сілезіі, Бытомскі оперны тэатр, а таксама Рускі драматычны тэатр з Легніцы. Фестываль адкрыўся інсцэніроўкай «Нашэсця» Л. Ляонава ў тэатры імя Міцкевіча ў Чанстахове (рэжысёр М. Лодзінскі). Сасnавецкі тэатр Вугальнага басейна паказаў «Неспакойную старасць» Рахманава (рэжысёр Т. Пшыстаўскі). У Новым тэатры ў Забжы была паказана «Васа Жалязнова» М. Горкага, пастаўленая К. Выджыньскай. Катавіцкі тэатр імя Выспяньскага, які ўдзельнічаў у фестывалі, паставіў п'есу Л. Зорына «Маладосць, каханне, час», а Бытамскі оперны—балет Ф. Яруліна «Шурале» і оперу Даргамыжскага «Русалка».

У заключэнне фестывалю Рускі драматычны тэатр з Легніцы паказаў «Крамлёўскія куранты» М. Пагодзіна.

У час сілезскага фестывалю была адкрыта таксама выстаўка, якая ахапіла пастаноўкі савецкіх п'ес у сілезскіх тэатрах за мінулае пятнаццацігоддзе.

У рэпертуарныя планы нашых тэатраў на бягучы сезон уключана шмат п'ес савецкіх аўтараў. Сярод іх—«Крамлёўскія куранты», «Іркуцкая гісторыя», «Трэцяя патэтычная», «Чалавек з ружжом», «Бранядоезд № 14-69», «Клоп» і інш. Пастаноўкі гэтых п'ес даручаны вядучым рэжысёрам і мастакам, у іх прымуць удзел лепшыя акцёрскія сілы.

Высокі мастацкі ўзровень нашага тэатра дае магчымасць меркаваць, што класічная і сучасная савецкая драматургія з новай сілай захопіць польскага гледача і дасць яму магчымасць пазнаёміцца не толькі з культурнай спадчынай народаў СССР, але і са штодзённым жыццём савецкіх людзей.

Тадэуш КСІЁНЖАК,
сакратар Галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы.

Прымусовае музычнае абслугоўванне

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

Дзіўныя парадкі ў касе мазырскага кінатэатра «Радзіма». Вы можаце тут адразу купіць тузін білетаў і не на адзін, а на розныя сеансы.

У дні, калі на экране ідзе добры фільм, многім гледачам зусім немагчыма падыйсці да запаветнага касавага акенца: з усяго горада сюды сыходзяцца дужыя маладыя людзі, бяруць білеты сабе, сваім сябрам, знаёмым...

«Аптовы» гандаль білетамі вядзе да таго, што нярэдка можна назіраць такую карціну: на адно месца прэтэндуюць два, а то і тры чалавекі.

Шмат разоў жыхары горада звярталіся да дырэктара кінатэатра тав. Мельнікавай з просьбай прадаваць білеты, як у іншых гарадах, — не больш трох-чатырох у адны рукі, але ўсё дарэмна—парадкі, заведзеныя касірам і ўхваленыя дырэктарам, не мяняюцца.

Тут выразшылі, што лепшы сродак прыцягнуць кінагледачоў — музыка. На франтоне будынка кінатэатра вывесілі магутны дынамік, і вось ужо некалькі месяцаў вуліца Леніна, на якой знаходзіцца кінатэатр, напаўняецца гучнымі мелодыямі і песенькамі. Жыхары навакольных дамоў, вучні школы-інтэрната, размешчанага побач з кінатэатрам, і малыя з дзіцячага сада, што насупраць кіно, ніколі не могуць спакойна адпачыць.

Тав. Мельнікава, калі да яе звярнуліся жыхары вуліцы Леніна, заявіла:

— Не падабаецца вам наша музыка, зачыніце вокны!

Зачынілі і вокны. Але ці могуць спаборнічаць няхай нават двайныя рамы з сілай магутнага дынаміка! Так вось і жывуць, напрыклад, жыхары шматкватэрнага дома № 9, што побач з кінатэатрам, на прымусовым «музычным забеспячэнні». Захоча, скажам, чалавек паслухаць па радыё Першы канцэрт Чайкоўскага, але з вуліцы даносяцца (у соты раз!) мелодыі з кінафільма «Раман і Франчэска». Школьнік сядзе вучыць урокі, але ці да ўрокаў, калі ў вушы яму лезе песенька пра закаханых.

Між тым рэклама і прапаганда фільмаў тут пастаўлена дрэнна.

Вось некалькі прыкладаў. Калі на экраны выйшаў кінафільм «Сярожа», прызнаны лепшым з карцін 1960 года, тав. Мельнікава не палічыла патрэбным нават пусціць яго на вялікі экран. Фільм дэманстраваўся толькі ў дзіцячым кінатэатры з маленькай залай.

Тое ж самае адбылося з выдатнай карцінай «Палаючы востраў». Толькі пасля настойлівых просьбаў гледачоў фільм быў пушчаны на вялікім экране і то толькі адзін раз.

М. ПАЛКІН.

У ЛІТОЎСКІМ ДРУКУ

У пятым томе прац Інстытута літоўскай літаратуры і мовы «Літэратура ір калба» («Літаратура і мова») змешчаны цікавы артыкул Костаса Корсакаса «Скарбніца беларускага фальклору». Ён прысвечан V і VI тамам народных беларускіх песень «Беларускі народ» («Люд бяларускі») вядомага польскага этнографа і фальклярыста Міхаіла Федароўскага (1853 — 1923), выдадзеных аддзяленнем славістыкі Акадэміі навук Польшчы ў Варшаве ў 1958 — 1960 гг.

* * *

У верасні гэтага года літаратурная грамадскасць краіны адзначала 60-годдзе з дня нараджэння і 35-годдзе літаратурнай дзейнасці вядомага беларускага драматурга, празаіка і літаратурнага крытыка Віталія Вольскага.

У сувязі з гэтым літоўская штотыднёвая літаратурная газета «Літэратура ір менас» («Літаратура і мастацтва») надрукавала артыкул І. Лігумаса «Юбілей Віталія Вольскага». У ім адзначаецца папулярнасць твораў беларускага пісьменніка.

* * *

У № 9 літоўскага інфармацыйнага бюлетэня «Бібліятэку дарбас» («Бібліятэчная работа») за гэты год надрукаваны артыкул загадчыцы навукова-метадычнага аддзела Дзяржаўнай бібліятэкі Беларускай ССР імя Ул. І. Леніна І. Санковай «Мы рады дасягненням сяброў». Аўтар — удзельнік арганізаванай Міністэрствам культуры СССР міжрэспубліканскай брыгады бібліятэчных работнікаў для азнаямлення з вопытам работы бібліятэк Літоўскай ССР па абслугоўванню кнігай кожнай сельскай сям'і — расказвае пра бачанае ў бібліятэках братняй рэспублікі і пра дасягненні лепшых сельскіх бібліятэк Беларусі.

Ш. ЛІРАВА.

г. Вільнюс.

Перад паездкай у Індыю і Інданезію артысты савецкага цырка паказваюць у гэтыя дні мінскім аматарам цыркавога мастацтва цікавую і разнастайную праграму.

На манежы Мінскага цырка выступаюць многія вядомыя майстры цыркавой арэны: комік-парадыст, заслужаны артыст РСФСР Б. Вяткін, эквілібрыст, заслужаны артыст РСФСР М. Ягораў, мастацка-акрабатычная група Дзёмкіных, жанглёры Кажуховы, турністы Мікалаевы, эксцэнтрыкі з гадзіннікам Вавілавы і іншыя.

На здымку вы бачыце мастацка-акрабатычную групу Дзёмкіных.

Фота **Ул. Крука.**

Слядамі Элізы Ажэшка

Гарыстая мясцовасць, такая характэрная для ваколіц Гродна, паступова пераходзіць у шырокую раўніну, на якой раскінулася Скідзельшчына. З правага боку шырокай і прамой стужкі дарогі гэтую раўніну абдымае рака Котра, з левага — Свіслач. Яны зліваюцца з Нёманам і коцяцца разам далей, да Балтыйскага мора.

Бяжыць дарога, сцелецца па шырокіх заліўных лугах. І толькі дзесьці на гарызонце, на высокім левым беразе Нёмана, густа сінее цёмны наднямонскі лес.

Многа чаго пабачыла на сваім вяку Наднямонне. Тут сустракаў Пётр І няпрошанага госця Карла XII, тут праз Нёман рваўся да Масквы Напалеон, адсюль распраўляў да палёту арліныя крылы Кастусь Каліноўскі. Адсюль, з-пад Гродна, выйшла першая беларуская паэтэса Цётка, тут нарадзіўся акадэмік Ф. Карскі, тут чэрпалі натхненне А. Міцкевіч і Э. Ажэшка.

Многае для творчасці выдатнай польскай пісьменніцы дала наша родная Гродзеншчына. Яшчэ і цяпер у наднямонскім краі сустрэнеш дзесяткі чалавек, якія паслужылі пісьменніцы прататыпамі яе герояў або проста бачылі ці ведалі яе.

Вось вёска Багатырэвічы на Скідзельшчыне. Тут праводзіла пісьменніца летні час, захаплялася Нёманам, знаёмілася з жыццём і бытам сялян, слухала іх песні і казкі.

Жыхары Багатырэвіч і дагэтуль памятаюць, што Э. Ажэшка была ў іх частым госцем. Яны добра знаёмы з творчасцю пісьменніцы. Адзін калгаснік, чалавек ужо немалады, гаворыць: «Яна часта прыязджала ўлетку да нас. Многія памятаюць яе, яшчэ нават песень яе не забыліся. І мы яшчэ ў маладосці спявалі гэтую песню:

«Пры дарозе явар ля самага краю...»

Словы гэтай песні спяваў, ідучы за плугам, герой рамана «Над Нёманам» Ян, прататыпам якога, можна меркаваць, быў Ян Багатырэвіч, што жыў недалёка ад вёскі Багатырэвічы.

У гэтым буйнейшым рамане пісьменніцы лёгка пазнаць многія тутэйшыя мясціны — бераг Нёмана, Мінявіцкі лес, дзе пахаваны паўстанцы 1863 года, роў і грабніцу, і самую вёску Багатырэвічы.

Адлюстроўваючы падзеі 1863 года, пісьменніца ў рамане вядзе гутарку аб людзях наднямонскага краю, рэзка крытыкуе арыстакратыю, шляхецкія норавы, паэтызуе працу селяніна.

Пісьменніца творча выкарыстоўвала фальклорны матэрыял, напрыклад, легенду аб заснавальніках роду Багатырэвічаў — Яне і Цэцыліі.

У канцы вёскі Багатырэвічы, за глыбокім ровам, ёсць магіла. На ёй ляжыць камень, датаваны 1549 годам, з надпісам: «Ян і Цэцылія». Старажыл вёскі Эдвард Міхайлавіч Багатырэвіч (80 гадоў) расказвае цяпер такую легенду. Даўным-даўно ў іх край прыйшло двое людзей. Яны шукалі «пустыннае месца». Відаць было па ўсім, што хацелі схавацца ад людскога вока. Ян, загарэлы, моцны, быў з простых людзей. Цэцылія — са знатнага роду. Ён сек дровы, яна — збірала арэхі і дзікія яблыкі. Яны моцна кахалі адно аднаго і былі шчаслівыя. Шэсць сыноў і дачок было ў іх.

Мінуў час. Нехта данёс літоўскаму князю аб уцекачах, і ён прыехаў са світай паглядзець на іх. Стогадовая пара ў суправаджэнні сыноў, дачок, унукаў і праўнукаў выйшла з хаты. Князь быў здзіўлены іх сілай і прыгажосцю. І вось за тое, што здолелі яны адваяваць у пушчы і дзікага звера гэтую зямлю, ператварылі берагавы наднямонскі лес ва ўрадлівае поле, сталі іх называць людзі багатырамі. Адсюль і пайшла назва вёскі — Багатырэвічы.

У вёсцы цяпер 16 двароў, з іх у дзевяці гаспадары па прозвішчу Багатырэвічы. Кажуць, што раней тут былі адны Багатырэвічы, і толькі з прыходам прымакоў да дзяўчат з'явіліся іншыя прозвішчы.

За гады Савецкай улады ў жыцці Багатырэвіч адбыліся вялікія змены. Цяпер гэта — цэнтр сельскага Савета. Да паслуг членаў калгаса «40 год Кастрычніка» школа, аддзяленне сувязі, медыцынскі пункт, магазін, калгасны радзільны дом, радыё. Новае жыццё прыйшло ў вёску.

Знаёмства з творчасцю Э. Ажэшка сведчыць, што яна выкарыстоўвала ў сваіх творах багаты фальклор Гродзеншчыны, скажам, паданне пра «ведзьму» ў вёсцы Сухая Даліна.

Калі пачаць з жыхарамі Сухой Даліны гутарку пра існаванне «ведзьмы» ў іх вёсцы (апісанай Э. Ажэшка ў рамане «Дзюрдзі»), яны дружна смяюцца, бо цяпер ніхто не верыць тут у ніякія забабоны.

У Гродна жыве былая пакаёўка Э. Ажэшка — Бандарчук Ганна Іванаўна, 77 год. Нюрачка, як звала яе пісьменніца, памятае: «Ажэшка заўсёды ішла насустрач бедным людзям, спачувала ім. Я таксама заўсёды адчувала да сябе яе ласку і дабрату». Ганна Іванаўна жыла ў пісьменніцы шэсць гадоў, пакуль не выйшла замуж за фурмана. Яна добра памятае сваю былую гаспадыню, многа расказвае аб ёй як аб добрым чалавеку.

Э. Ажэшка многа гадоў пражыла на Беларусі, на Гродзеншчыне. Яна надзвычай добра ведала быт і характар мясцовага селяніна, яго песні, казкі, легенды. Гэта давала ёй матэрыял для творчасці. Дастаткова сказаць, што тэма жыцця прыгнечанага беларускага сялянства займае ў творчасці пісьменніцы вялікае месца. Пра беларускага мужыка піша Э. Ажэшка ў 1866 годзе сваё першае друкаванае апавяданне «У галодны год», пра абяздоленую беларускую вёску расказваюць і яе буйныя творы: «Тадэуш», «Нізіны», «Дзюрдзі», «Хам».

Польская пісьменніца з павагай ставілася да беларускага народа, да простага чалавека. У пісьме ад 9 кастрычніка 1890 года яна пісала: «Ніштo мне ўжо не заменіць людзей, акружаючых вёску Міневічы (на Скідзельшчыне). Я шмат выкарыстала ад іх, інтэлектуальна і сэрцам наблізілася да іх».

І, ходзячы цяпер па тых мясцінах, па якіх хадзіла вялікая польская пісьменніца, сустракаючы патомкаў тых, пра каго яна пісала ў сваіх бессмяротных творах, радасна адчуваць, што светлыя вобразы, створаныя пісьменніцай у «пору цёмнай ночы», нібы знаходзяць сваё сапраўднае жыццё ў справах людзей наднямонскага краю.

С. ДРОЗД,
дырэктар школы № 8 г. Гродна.

РЭАЛІСТ, ДЭМАКРАТ

Беларускаму народу добра вядома імя выдатнага польскага кампазітара Станіслава Манюшкі. Яго жыццё і творчасць цесна звязаны з Беларуссю, з яе народам. Тут, у маёнтку Убель на Міншчыне, ён нарадзіўся, тут прайшлі яго дзіцячыя і юнацкія гады. У Мінску будучы кампазітар наведваў гімназію. Тут жа ён пачаў браць першыя ўрокі па музыцы ў дырыжора тэатральнага аркестра Дамініка Стафановіча. У перыяд сваёй творчай сталасці Станіслаў Манюшка неаднаразова выкарыстоўваў багацці беларускага меласу, пісаў музыку да твораў беларускага пісьменніка В. І. Дуніна-Марцінкевіча. На мінскай сцэне оперы і аперэты гэтага кампазітара ставіліся як да рэвалюцыі (напрыклад, «Латарэя»), так і ў савецкі час (опера «Страшны двор»).

Беларускі чытач, несумненна, з вялікай цікавасцю сустрэне даследаванне польскага музыказнаўцы Вітальда Рудзінскага, прысвечанае творчасці выдатнага кампазітара. Трэба адзначыць, што гэта ўжо не першая манаграфія пра нашага земляка. Жыццёваму і творчаму шляху С. Манюшкі прысвечаны кнігі А. Валіцкага, У. Гулевіча, А. Кохлер, З. Яхімецкага і іншых польскіх аўтараў. Але даследаванне В. Рудзінскага выгадна адрозніваецца багаццем сабранага матэрыялу, абгрунтаванасцю вывадаў. Калі раней творчасць Манюшкі разглядалася з пазіцый буржуазнага аб'ектывізму, то В. Рудзінскі ацэньвае спадчыну вялікага кампазітара, зыходзячы з марксісцкіх крытэрыяў, асноўную ўвагу звяртае на такія якасці яго твораў, як народнасць, рэалістычнасць, патрыятызм.

Манаграфія В. Рудзінскага пралівае дадатковае святло на сувязі С. Манюшкі з беларускімі сялянамі, прыносіць новыя звесткі аб тым асяроддзі, сярод якога жыў кампазітар на Беларусі. Даследчык падкрэслівае, што прадстаўнікі сям'і Манюшкаў многа зрабілі для пашырэння на беларускай зямлі асветы і культуры. Бацька будучага кампазітара Чаславу Манюшка і яго браты Дамінік, Юзаф і Казімір выхоўваліся ў духу гуманістычных ідэй, якія ў пачатку мінулага стагоддзя пашыраў Віленскі універсітэт. У гэтай сям'і ўсе лічылі, што сяляне — роўныя шляхце, маюць аднолькавыя правы на зямлю, на адукацыю. Так, Дамінік Манюшка яшчэ да адмены прыгоннага права аддаў сваю зямлю беларускім сялянам, адкрываў школы для вясковых хлопчыкаў і дзяўчынак, увёў мясцовыя суды з удзелам сялян. Але неўзабаве царскія ўлады закрылі гэтыя школы, ліквідавалі суды. Чыноўнікам з Ігумена (цяпер Чэрвень) і Барысава, зазначае В. Рудзінскі, вельмі не падабаліся такія новаўвядзенні. Юзаф Манюшка часта арганізоўваў спектаклі, на якія прыходзіла моладзь з навакольных вёсак. У антрактах яна танцавала «Мяцеліцу» ці «Лявоніху», спявала частушкі. Тады, піша даследчык, слых будучага кампазітара «прагна паглынаў любімыя польскія і беларускія народныя песні». На выхаванне С. Манюшкі вялікі ўплыў зрабіў і трэці дзядзька — Казімір. Ён быў выпускніком Віленскага універсітэта, доктарам права. Па яго ініцыятыве ў Смілавічах была арганізавана школа для местачковай беднаты. К. Манюшка захапляўся грамадскімі навукамі, прыродазнаўствам. У Смілавічы, дзе ён выводзіў новыя гатункі раслін, прыязджаў вядомы вучоны-хімік А. Снядэцкі. Казімір Манюшка выхаваў у сваёго пляменніка любоў да літаратуры, чытаў яму творы Міцкевіча, прадстаўнікоў польскага класіцызму. Там жа, у Смілавічах, на хлопчыка вялікае ўражанне зрабіў старадаўні замак. Хадзіла легенда, быццам апоўначы, нікім не заведзеныя, у замку пачынаюць біць чарадзейныя куранты. Праз многа год кампазітар выкарыстаў гэты матыў у оперы «Страшны двор».

В. Рудзінскі падрабязна спыняецца на дзіцячых і юнацкіх гадах кампазітара, праведзеных у Мінску. Сюды таксама дакаціліся водгукі польскага паўстання 1830 года. За свае перадавыя погляды бацька кампазітара быў звольнены са службы ў адной з калегій. «На некалькі бліжэйшых год ціхі дом Манюшкаў у Мінску пакрыў цень лістападаўскай ночы», — піша даследчык, маючы на ўвазе разгром накіраванага супраць царызму Лістападаўскага паўстання 1830 года. У сувязі з яго падаўленнем больш рэакцыйныя парадкі ўсталяваліся і ў Мінскай гімназіі. З гэтай прычыны Станіслаў Манюшка пакінуў яе ў 1835 годзе, закончыўшы ўсяго шэсць класаў. Ужо тады юнак быў добра знаёмы з многімі прадстаўнікамі мінскага культурнага свету. В. Рудзінскі зазначае, што ў мінскім доме Манюшкаў вечарамі часта збіраліся аматары мастацтва. Сярод іх быў стары вальнадумец Карафа Корбут, які, як казалі, іграў на 24 інструментах. Сюды ж часта прыходзіў вядомы мастак Валянцін Ванковіч. Разам з бацькам кампазітара ён абсталяваў у мансардзе майстэрню, дзе маляваў копіі са славутых палотнаў. У юнацтве Станіслаў Манюшка сябраваў з мінчанінам Фларыянам Міладоўскім, які таксама стаў кампазітарам.

У 1836 годзе С. Манюшка паехаў у Вільню. Там ён пазнаёміўся са спектаклямі мясцовай оперы. У тэатры тады ставіліся пераважна творы зарубежных кампазітараў. Маладога Манюшку гэта вельмі абурала; ён сур'ёзна задумаўся над стварэннем нацыянальнага рэпертуару. Адначасова заняўся і літаратурнай працай. Для мясцовага тэатра Манюшка пераклаў трагедыю Дэлавіня «Парыя». У цэнтры твора былі вобразы індыйскай беднаты. Манюшка бачыў яе, піша аўтар, апранутай «у беларускія порткі і польскія сярмягі». Цэнзура не дапусціла п'есу да пастаноўкі.

Для таго, каб папоўніць свае веды, Манюшка едзе ў Германію, дзе паступае ў Берлінскую акадэмію мастацтваў. Там жа былі надрукаваны яго першыя творы — «Тры песні» на словы Міцкевіча ў перакладзе на нямецкую мову. Крытыка адзначыла наватарскі характар гэтых песень, іх народнасць, нацыянальную самабытнасць. Вярнуўшыся ў Вільню, кампазітар змагаецца за тое, каб мясцовыя музычныя калектывы мелі арыгінальны, нацыянальны рэпертуар, піша некалькі аперэт. Сярод іх «Ідылія» («Сялянка») на словы Дуніна-Марцінкевіча. На жаль, В. Рудзінскі лічыць яго чамусьці «польска-беларускім» паэтам. Такое ж сцвярджэнне ёсць і ў рэдакцыйных заўвагах. А між тым асноўныя творы Дуніна-Марцінкевіча напісаны на беларускай мове. Шкада таксама, што даследчык нічога не гаворыць аб іншых аперэтах Манюшкі, напісаных на словы беларускага паэта — «Рэкруцкі набор», «Бойка музыкаў» і «Цудоўная вада», аб тым, што асобныя мелодыі «Ідыліі» былі затым выкарыстаны ў операх «Страшны двор» і «Галька». Празмерна агульна гаворыць В. Рудзінскі і аб тым, як кампазітар выкарыстоўваў у сваёй творчасці скарбы беларускага меласу. Факты часцей за ўсё толькі называюцца, а не раскрываюцца. А між тым, напрыклад, такі цыкл, як «Песні прынёманскіх вёсак», дае багаты матэрыял для супастаўленняў з беларускім фальклорам.

Удаўся аўтару раздзел, прысвечаны стварэнню оперы «Галька». Як вядома, лібрэта гэтага твора было напісана варшаўскім паэтам Уладзімежам Вольскім і затым па-майстэрску перакладзена на беларускую мову Янкам Купалам. Працуючы над операй, Манюшка пастаянна цікавіўся жыццём беларускіх сялян. Па дарозе ў Мінск, піша В. Рудзінскі, ён прыглядаўся да танцаў, прыслухоўваўся да песень, хадзіў на вясковыя вяселлі, хрэсьбіны і пахаванні. І хаця дзеянне «Галькі» адбываецца ў Галіцыі, аўтар выкарыстаў у творы свае беларускія назіранні. Асноўны канфлікт оперы, канфлікт паміж панамі і сялянамі, трагічны лёс прыгоннай сялянкі Галькі былі тыповымі і для Беларусі. Царская цэнзура доўгі час забараняла «Гальку» за яе дэмакратычную накіраванасць. Упершыню опера была пастаўлена толькі ў 1857 годзе. У штыкі сустрэлі ўлады і оперу «Страшны двор», якая была напісана з мэтай узняць патрыятычны дух пасля крызісу, выкліканага паражэннем паўстання 1863 года.

Апошнія гады свайго жыцця кампазітар праводзіць у Варшаве, дзе працуе дырыжорам опернага тэатра. У гэты час ён піша оперы «Плытагон», «Графіня», «Вербум нобіле». У пошуках тэм і вобразаў Манюшка па-ранейшаму звяртаецца да беларускага фальклору (асабліва — у кантаце «Прывіды», напісанай на словы міцкевічаўскіх «Дзядаў»).

Матэрыяльныя нястачы, барацьба з цэнзурай і крытыкай, а таксама канфлікты з віяланчалістам А. Концкім падарвалі здароўе Манюшкі. Ён памёр 4 чэрвеня 1872 года. У яго пахаванні ўдзельнічала каля 100 тысяч чалавек. Насупраць опернага тэатра картэж спыніўся і аркестр выканаў урыўкі з манюшкаўскіх опер. Так народ развітваўся са стваральнікам нацыянальнай оперы, выдатным рэалістам і дэмакратам.

Калі чытаеш кнігу В. Рудзінскага, міжвольна думаеш, што ў Беларусі, на радзіме кампазітара, усё яшчэ мала робіцца для папулярызацыі творчасці Манюшкі. Яго творы рэдка гучаць па беларускаму радыё, у канцэртным выкананні. Нічога не зроблена і для ўшанавання памяці кампазітара. А гэта можна і варта было б зрабіць у наступным, 1962 годзе, у сувязі з 90-годдзем з дня смерці Манюшкі.

А. МАЛЬДЗІС.

Вітальд Рудзінскі. «Манюшка». Дзяржаўнае музычнае выдавецтва. Масква, 1960. Пераклад з польскага.

ПАЛЯЎНІЧАЕ ШЧАСЦЕ КЛІЧА.

Фотаэцюд А. Дзітлава.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА, (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.
АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.
«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.
АТ 00452
Друкарня выдавецтва «Звязда».